

DUEL OM DE EILANDEN

BOMMEN OP TOKYO
STRATEGIE VAN HET COMPROMIS
VELDHEREN TER ZEE
BLOED IN DE KORAALZEE
ZEESLAG IN DE LUCHT

33

Weinig meer dan drie maanden na Pearl Harbor waren de Japanse aanvalsplannen, waarvoor men in Tokyo een half jaar had uitgetrokken om ze te realiseren, al zo goed als geheel verwezenlijkt. De geallieerden bezagen, in maart 1942, de situatie in Zuidoost-Azië en de westelijke en zuidelijke randgebieden van de Stille Oceaan met schrik en ontsteltenis; in Japan streden verrassing over de snelle zegepraal en overmoedige uitgelatenheid om de voorrang. Japan heerste over een gebied dat zich uitstreckte van Mantsjoerije in het noordwesten via China, Thailand, Malakka en Indonesië tot aan de eilandengroepen noordelijk en noordoostelijk van Australië. Het hele westelijke deel van de Stille Oceaan stond onder Japanse controle. Geen vloot en geen luchtmacht konden zich in dit gebied wagen.

Maar in Japan wenste men méér. Vooral in marinekringen droomde men van de heerschappij over een nog veel groter gebied: Ceylon, Australië en Hawaii zouden ook binnen de Japanse invloedssfeer getrokken moeten worden, zowel ter consolidatie van de veroveringen als — een gedachte die ook bij de Duitse bondgenoten leefde — voor het leggen van een verbinding met de strijdkrachten van de As in het Middellandse-Zeegebied. Het nog verder naar het oosten teruggedrijven van de Amerikanen en het verbreken van de verbindingslijnen tussen de Verenigde Staten en Australië waren de eerste doelen die het Japanse keizerlijke hoofdkwartier in de lente van 1942 voor ogen stonden.

De Amerikanen, nauwelijks bekomen van de vernietigende slagen die hun waren toegebracht, konden slechts aandacht besteden aan overwegend defensieve acties in de Stille Oceaan. Voor zover er plannen tot offensieve acties werden opgesteld, waren die nog van een bescheiden karakter en hielden ze weinig meer in dan kleine voorbereidingen voor een in een later stadium te ondernemen krachtige poging de Japanners terug te drijven. Hun aandacht was daarbij voorlopig hoofdzakelijk gericht op het eilandengebied in de omgeving van Australië. Een verrassend bombardement, half april al ondernomen, op Tokyo en andere Japanse steden had nauwelijks meer dan propagandistische waarde.

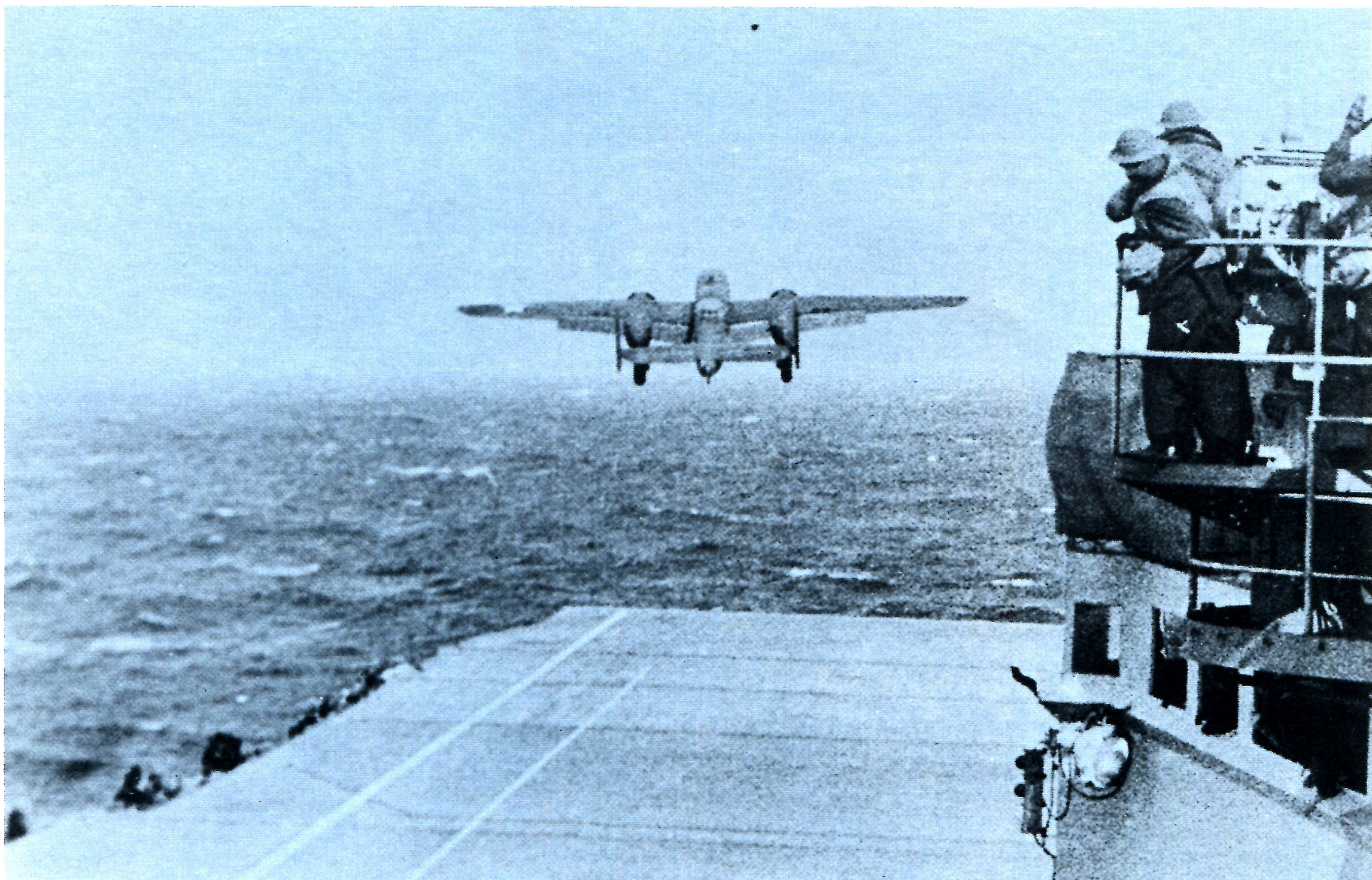
Twee grote zeeslagen, in de Koraalzee in het zuiden en bij Midway in het centrale deel van de Stille Oceaan, beide nog in het voorjaar van 1942 uitgevochten, zouden bepalend zijn voor het verdere verloop van de strijd in de Pacific. Aan de Japanse vloot en de Japanse luchtmacht werden bij die gelegenheden slagen toegebracht die de aanvalskracht van Nippon ernstig aantastten. Een periode van evenwicht was aangebroken; het initiatief zou langzaam maar zeker overgaan naar de Amerikanen.

A.H.P.

DE RAID OP DE
JAPANESE HOOFDSTAD

BOMMEN OP TOKYO

JOEP BÜTTINGHAUSEN

U.S. Navy

De Japanners hadden begin 1942 niet anders dan overweldigende successen geboekt. Daar kwam bij dat de verliezen voor het land van de Rijzende Zon absoluut miniem waren gebleven. Er waren slechts circa vijfduizend militairen gesneuveld en de marine had niet meer dan drieëntwintig schepen verloren, waarvan de grootste torpedobootjagers waren. Was dit alles op zichzelf al een wonder van snelheid en zuinigheid, de Japanners slaagden er bovendien in de mijnen en fabrieken in het enorm grote gebied dat zij hadden veroverd, in een paar maanden weer op gang te krijgen. Het had de geallieerden in het Verre Oosten kennelijk ontbroken aan ervaring in de tactiek van de verschroeide aarde.

Het werd, gezien deze situatie, de hoogste tijd dat de geallieerde strijdkrachten op de een of

Een van Doolittles Mitchells stijgt op van de 'Hornet' voor de raid op Tokyo.

andere manier een hart onder de riem gestoken kregen. In de Verenigde Staten werd toen het plan geboren een verrassingsbombardement op Tokyo uit te voeren. Wie als eerste het idee heeft geopperd, is niet meer met zekerheid vast te stellen. Wel staat vast dat president Roosevelt er van het begin af aan een stimulerende rol in heeft gespeeld. Hij vroeg admiraal King of een dergelijk bombardement mogelijk was. De bases die nog in geallieerde handen waren, lagen namelijk zo ver van Tokyo, dat vliegtuigen na een aanval op die stad onmogelijk naar hun bases zouden kunnen terugkeren. Ook marinetoestellen die van vliegkampschepen af opereerden, kwamen niet in aanmerking.

Hun vliegbereik was zodanig dat de vliegkampschepen zeer diep in door de Japanners gecontroleerde wateren zouden moeten doordringen, hetgeen voor de Amerikaanse vloot te grote risico's van nieuwe ernstige verliezen met zich meebracht. Admiraal King verzocht generaal H. H. Arnold toen een aanvalsplan uit te werken. In januari 1942 legde deze aan president Roosevelt een concept voor, dat erop neerkwam dat — voor het eerst in de luchtvaartgeschiedenis — legervliegtuigen van een vliegkampschip zouden opstijgen, nadat dit Japan zo dicht mogelijk genaderd zou zijn. De toestellen zouden echter na het afwerpen van hun bommenlast boven Japan niet naar het schip terugkeren, omdat een landing op het vliegdek onmogelijk was, maar naar China doorvliegen. Ze zouden daar onder commando van generaal Stilwell

deelnemen aan de verdere strijd in het Verre Oosten. Ofschoon dit plan bijna roekeloos leek, verklaarde de president zich er onmiddellijk mee akkoord. Nadat Roosevelt zijn fiat had gegeven, begon men alles tot in details uit te werken en uiterst grondig voor te bereiden. Allereerst pakte men het afstandsprobleem aan. Luitenant-kolonel 'Jimmy' Doolittle — de later befaamd geworden generaal James H. Doolittle — die met de leiding van de operatie werd belast, ging ervan uit dat het vliegkampschip met de bommenwerpers de Japanse kust tot op ruim 700 kilometer zou kunnen naderen. Zo nodig zouden volgens hem de toestellen al op een afstand van 900 kilometer van Japan kunnen

opstijgen. Als de nog net haalbare limiet stelde hij tenslotte een start op een afstand van 1000 kilometer van Japan voor. De toestellen moesten namelijk na het afwerpen van hun bommen boven Tokyo en enkele andere grote Japanse steden nog ruim 1900 kilometer over de Oostchinese Zee naar hun verschillende bestemmingen op het vasteland vliegen. Drie typen bommenwerpers kwamen voor een dergelijke zware opdracht in aanmerking. Na ampele overweging koos Doolittle tenslotte voor de tweemotorige Mitchell B-25. In Minneapolis werden op zijn verzoek de slecht functionerende geschutskoepels aan de onderzijde van de bommenwerpers verwijderd, waarna elk toestel

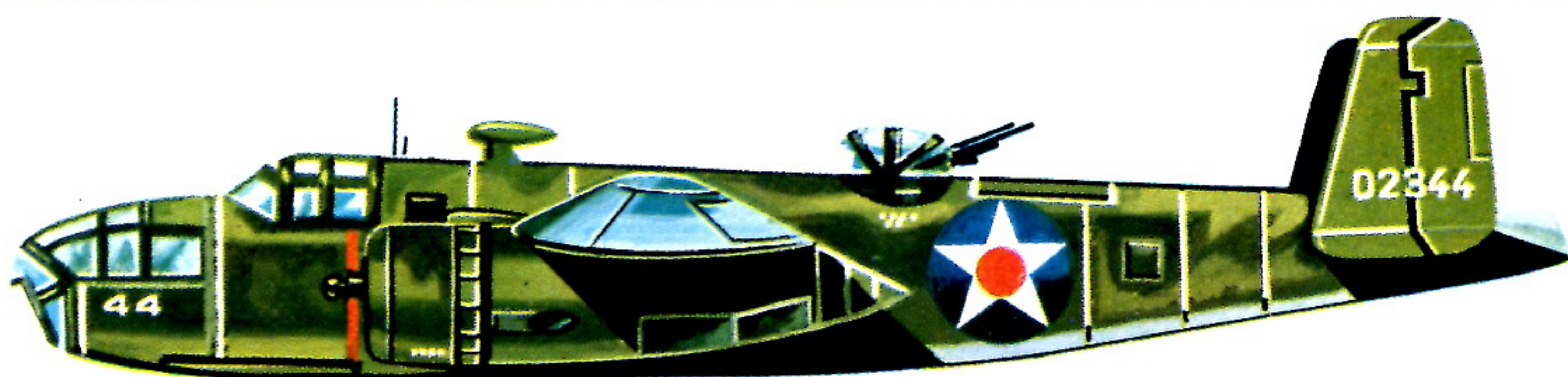
drie extra-brandstoftanks kreeg. Bovendien laadde men in ieder toestel tien blikken van vijf gallon (in totaal circa 220 liter) plus een opblaasbare gummizak met een capaciteit van ongeveer 720 liter brandstof. Zo kon de brandstoftlading worden opgevoerd tot bijna 5200 liter. De toestellen ondergingen nog meer ingrijpende wijzigingen. Om elke kans uit te sluiten dat de zeer geheime Norden-bommenrichter in handen van de vijand zou vallen, werd deze uit alle vliegtuigen verwijderd. Ervoor in de plaats kwam een door kapitein C. R. Greening in zeer korte tijd ontworpen, uiterst eenvoudig apparaat, dat hij de naam 'Mark Twain' meegaf. Dit substituut, dat aan materiaal slechts ongeveer een gulden kostte, bleek bovendien voor het afwerpen van bommen op geringe hoogte — wat boven Japan moest gebeuren — nog beter te voldoen dan de Norden-apparaat. Om verder de bommenwerpers een zwaarbewapende indruk te laten maken op Japanse jagers, werden er achter op de staart twee houten namaakmitrailleurs gemonteerd. Wat de bommenlading betrof, die kon onder de gegeven omstandigheden maar klein zijn. Bijna alle toestellen kregen drie bommen van 225 kilogram aan boord plus nog een brandbom die was samengesteld uit vele kleine brandbommen. Tenslotte bracht men aan boord van elk toestel een foto- of filmcamera aan om de vlucht en zo mogelijk het resultaat van de aanval vast te leggen.

Wat de bemanningen betrof was er geen enkel probleem. Na een oproep onder het personeel van het 95e, 34e en 89e squadron van de 17e Bombardment Group van de legerluchtmacht meldden zich direct ruim tweehonderd vrijwilligers, uit wie Doolittle vierentwintig vijfkoppige bemanningen koos. Zij werden eind februari geconcentreerd op het vliegveld Eglin bij Pensacola, zonder dat zij overigens te horen kregen voor welke opdracht zij waren uitgekozen. Men begon nu onmiddellijk met de zware training. Witte lijnen en vlaggen op de grond gaven aan, hoe lang de 'startbaan' zou zijn, die de vliegtuigen zouden mogen benutten. Die lengte bedroeg gemiddeld 220 meter, wat voor de toestellen met hun maximumlading bijzonder weinig was. Toch slaagden alle piloten erin hun kisten tijdig de lucht in te krijgen. Dit vormde voor de deskundigen al min of meer het bewijs dat de legertoestellen, die normaliter een landbasis hebben, ook van een vliegkampschip zouden kunnen opstijgen. Voor het afwerpen van de bommen zelf werd voornamelijk een hoogte van 500 meter aangehouden. De vliegtuigen moesten echter wel zo laag mogelijk op hun doelen invliegen om de kans op ontdekking door vijandelijke radar zo klein mogelijk te maken. Tevens konden zij zo moeilijk worden geraakt door luchtafweergeschut. Vlak voor het afwerpen van de bommen moesten de toestellen dan scherp optrekken om de schokgolf van de explosies te ontgaan. Door het zeer zware oefenprogramma bleef er nauwelijks tijd over om de boordwapens van de vliegtuigen te beproeven. Dit kon op zichzelf echter nauwelijks een gemis worden genoemd, want niet alleen was dus bij elk toestel de geschutskoepel aan de buikzijde verwijderd, maar bovendien bleken ook de

Een overzicht van de Amerikaanse operatie tegen Tokyo en andere doelen in Japan. Een

van de machines kwam na de aanval, tegen de bedoeling in, op Russisch gebied terecht.

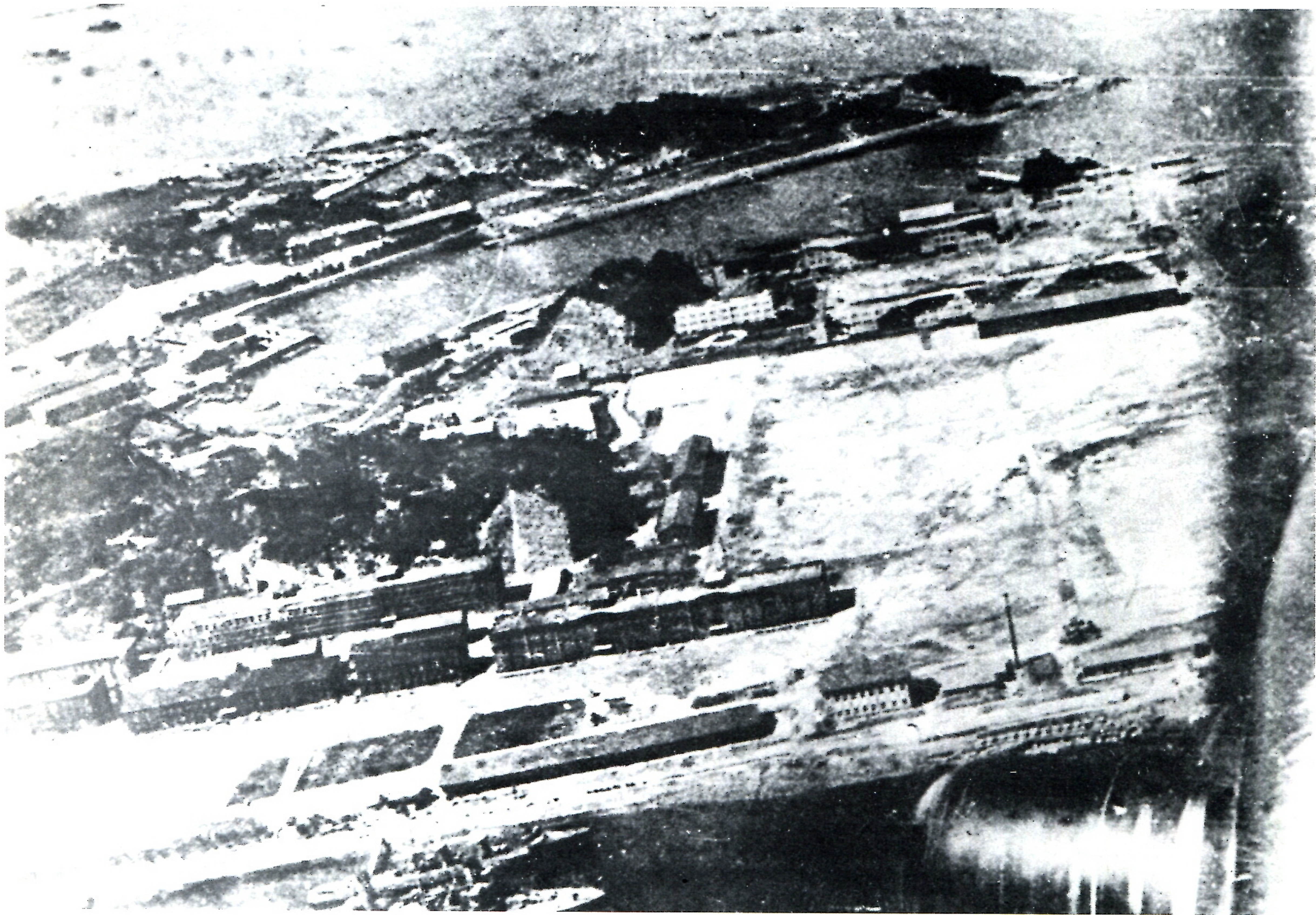
Na ampele overweging koos men voor de raid op Tokyo de North American B-25 Mitchell, een middelzware bommenwerper, die normaal

bewapend was met .50-mitrailleurs, maar ook in andere bewapeningsversies is gebouwd. De Mitchell is op vele fronten gebruikt.

resterende geschutkoepels zeer slecht te functioneren. Daar kwam nog bij dat de toenmalige bewapening van de B-25 uiterst onvoldoende was. Er werden echter koortsachtig allerlei verbeteringen in de bommenwerpers aangebracht, en nadat elk toestel nieuwe propellers had gekregen, ontvingen de bemanningen op 24 maart de order naar de Alameda-marineluchtmachtbasis in de baai van San Francisco te vliegen. Daar aangekomen, werden zestien van de twintig vliegtuigen, die aan de training hadden deelgenomen, aan boord van het vliegkamp-schip 'Hornet' gehesen en op het vliegdek vastgesjord, omdat hun vleugelspanwijdte te groot was om ze in de hangars te kunnen

U.S. Air Force

U.N.O.

bergen. De volgende dag deelde Doolittle de tachtig vliegers voor de eerste maal officieel mee dat zij Tokyo, Yokohama, Osaka, Kobe en Nagoya zouden gaan bombarderen. Hij vertelde verder dat zij door de 'Hornet' zo ver mogelijk in de richting van Japan zouden worden gebracht, in de late namiddag zouden opstijgen en 's avonds hun opdracht zouden moeten uitvoeren. Een extra-risico bij deze toch al zeer riskante opdracht vormden de sperballons boven Tokyo en andere steden. Van dat moment af kregen de bemanningen ook gedetailleerde instructies, naar welke vliegvelden op het Chinese vasteland zij moesten vliegen. Hierover was voordien heel wat te doen geweest. De Chinese vliegvelden

De marinebasis Yokosuka, gefotografeerd uit een van de aanvallende bommenwerpers.

Geheel boven: luitenant-kolonel Doolittle (tweede van links) met de bemanning van de B-25 waarin hij zelf de aanval leidde.

moesten natuurlijk tijdig in gereedheid worden gebracht voor de ontvangst van de bommenwerpers. Daar echter het gehele project onder de strengste geheimhouding werd voorbereid, kon men de Chinese leider Tsjang Kai-sjek maar zeer summier over een en ander inlichten. Het kostte dan ook de grootste moeite hem ervan te overtuigen dat de vliegvelden te Kweijang, Kian, Joesjan,

Tsjoetsjou en Lioetjou toortsen en voldoende brandstof moesten krijgen. Naar Siberië konden geen B-25'ers uitwijken, daar de Sowjetunie angstvallig haar neutraliteit ten opzichte van Japan handhaafde.

Zo was de toestand, toen op 2 april de 'Hornet', geëscorteerd door twee kruisers, vier torpedobootjagers en een oliebevoorradingsschip, de *Golden Gate* uitvoer, richting Japan. Na elf dagen varen door een dikwijls ruwe zee had het eskader tussen de Westelijke Aleoeten en Midway een rendez-vous met een even sterk smaldeel onder bevel van vice-admiraal William F. Halsey jr., wiens vlaggeschip de 'Enterprise' was. Nadat dit eskader, dat uit Pearl Harbor was ge-

komen, samengevoegd was met de 'Hornet' en escorte, zette het sterke smaldeel — dat nu bestond uit twee vliegkampschepen, vier kruisers, acht torpedobootjagers en twee oliebevoorradingsschepen — de reis in de richting van Japan voort.

Halsey, die het commando over het smaldeel voerde, en Doolittle hoopten dat hun eskader *Task Force Sixteen*, onontdekt Japan tot op zo'n 700 kilometer zou kunnen naderen. Dat zou in de namiddag van 18 april zijn. De bommenwerpers zouden dan opstijgen, hun opdracht uitvoeren en als alles goed ging om ongeveer vier uur de volgende morgen op de vliegvelden in Tsjekiang landen. Of de velden inderdaad in gereedheid waren ge-

08.00 bevel dat de zestien bommenwerpers onmiddellijk moesten opstijgen. Dit was ongeveer tien uur eerder dan men had voorzien. De aanval zou dus niet 's avonds, maar overdag moeten geschieden, wat de risico's in vele opzichten vergrootte. Veel erger was echter nog dat de toestellen moesten starten op een punt, dat bijna 1300 kilometer van de doelen verwijderd was, terwijl Doolittle een afstand van ruim 1000 kilometer als net haalbaar had geacht. Bij dit alles kwam nog dat men een volle dag voorlag op het schema, dat men aan de Chinezen had doorgegeven en waarmee generalissimo Tsjang Kai-sjek zich na zoveel bedenkingen akkoord had verklaard. Er zat echter niets anders op. In

draaien. Er stond een stormwind met een snelheid van veertig knopen, die water over het vliegdek joeg. Op het moment dat in het golfdal de boeg weer begon te rijzen, kreeg Doolittle het startsein. Terwijl aan boord van de 'Hornet' en andere schepen iedereen ademloos toekeek, won zijn toestel snel vaart en kwam feilloos los van het vliegdek. Het 'onmogelijke' bleek dus mogelijk. Het ene toestel na het andere startte nu zonder moeilijkheden en reeds om 09.21 uur was ook de zestiende en laatste bommenwerper op weg naar Japan. Het smaldeel maakte direct hierop rechtsomkeert en wist veilig te ontkomen, hoewel een bij Formosa gealarmeerde Japanse vloot eenheid, die vijf vlieg-

DE AANVAL

Ik zat al bijna boven ons eerste doel, voor ik het zag. Ik gaf vol gas, terwijl Davenport de omwentelingssnelheid van de propeller aanpaste. We klommen zo snel mogelijk naar een hoogte van vijfhonderd voet, op de manier die we maandenlang hadden beoefend. Er was maar nauwelijks tijd op die hoogte te komen, het vliegtuig horizontaal te trekken, aandacht te besteden aan de routine van het openen van het bommenluik, een korte aanloop te nemen en de eerste bom te laten gaan. Het rode licht op mijn instrumentenbord gloeide aan en ik wist dat de eerste vijfhonderdponder naar buiten was.

Onze snelheid liep op. Het rode licht gloeide opnieuw aan en ik wist dat Clever zijn tweede bom had laten gaan. (...)

Het derde rode lichtje flikkerde, gevolgd door het vierde. Dat was de brandbom, die zich zou splitsen, zodra hij met de lucht in contact kwam. Op hetzelfde ogenblik dat het vierde lampje ging branden, duwde ik de neus van de 'Ruptured Duck' naar beneden. Voor de brandbom viel, had ik de koers iets gewijzigd voor de korte aanloop. Nu, terwijl ik dook, keek ik achterom naar buiten. Ik kreeg een onvergetelijk gezicht op een van onze vijfhonderdponders die explodeerde, toen hij ons doel, de staalsmelterij, trof.

Het leek wel of de fabriek zijn muren wegblijs, daarna ineenzakte en in een zwartrode wolk verdween.

(Uit: 'Thirty seconds over Tokyo', Ted Lawson. London 1944)

U.S. Air Force

Luitenant Hite was een van de vliegers die in China terecht kwamen en daar door de Japanners gevangen werden genomen. Hij werd in een schijnproces veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. Drie andere Amerikaanse vliegers werden geëxecuteerd.

de hoop dat de vliegtuigen althans de Chinese kust zouden kunnen bereiken, bemanden de vliegers in grote haast hun toestellen, die dicht opeen op het vliegdek stonden. Doolittle zelf zou als eerste starten. Voor zijn toestel was er op het vliegdek slechts een startlengte van 140 meter, een minimum. Een marineman met een vlag gaf om 08.18 uur het teken de motoren warm te laten

kampschepen telde, nog trachtte het Amerikaanse eskader te onderscheppen.

Ofschoon de Japanners dus waren gewaarschuwd, vermoedden zij niet dat de Amerikaanse toestellen op een zo grote afstand van Japan waren opgestegen. Zij verwachtten dat de eventuele aanval op Tokyo pas de volgende dag zou plaatsvinden. Dit was een onverwachte en zeer belangrijke meevaller voor de Amerikanen, want toen zij laag over zee Japan kwamen binnenvliegen, stootten zij op geen enkele tegenstand. De Japanse bevolking, die het embleem van de vliegtuigen voor Japans hield, wuifde vrolijk naar de vliegers. Zelfs Japanse jagers die de Amerikanen op hun route ontmoetten, lieten hen met rust.

bracht, kon niet meer worden vastgesteld, want door het smaldeel werd een absolute radiostilte in acht genomen. De hoop van Halsey en Doolittle om Japan dicht te naderen, werd echter op die 18e april de bodem ingeslagen. Op 07.38 uur kreeg men een Japans patrouillevaartuig in zicht. Daar het vrijwel zeker was dat de Japanner op zijn beurt het Amerikaanse smaldeel had waargenomen en alarm had geslagen, besloten Halsey en Doolittle bliksemsnel tot actie over te gaan, omdat anders de gehele operatie en ook het smaldeel zelf groot gevaar zouden lopen. Terwijl het Japanse schip, de zeventig ton metende 'Nagato Maroe', aangevallen en tot zinken gebracht werd, gaf Halsey om

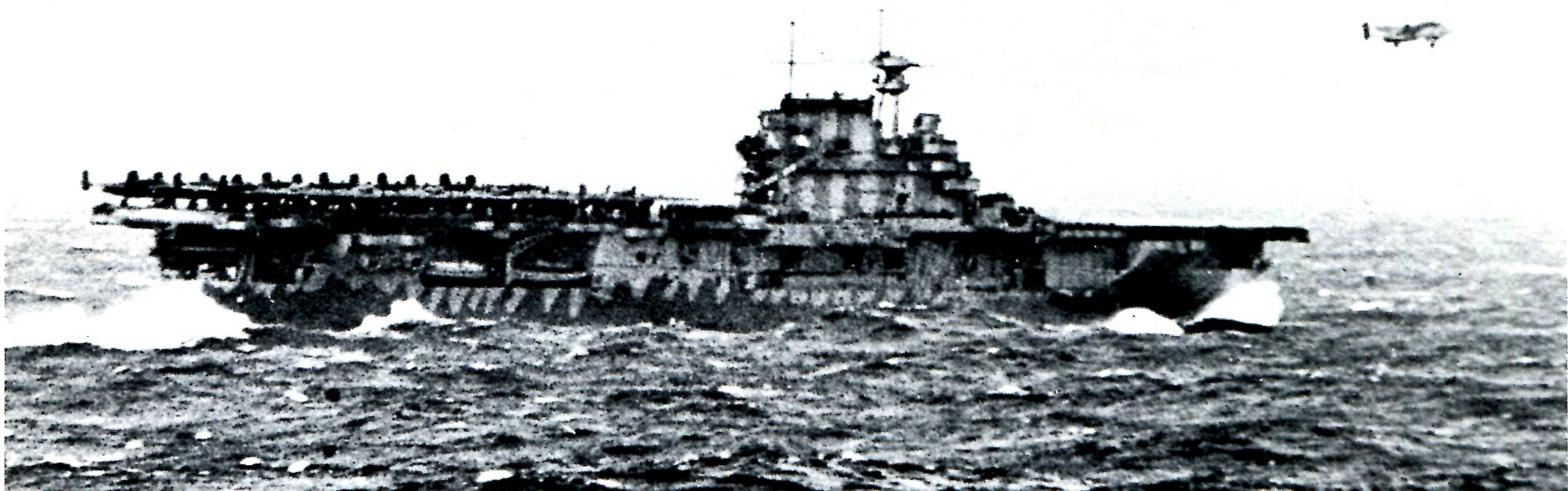
Bij deze gelukkige omstandigheid kwam nog een tweede, zeer fortuinlijk toeval. Op het moment dat de bommenwerpers Tokyo naderden, werd in de stad net een groot-scheepse luchtbeschermingsoefening beëindigd, waarbij Japanse vliegtuigen schijn-aanvallen hadden uitgevoerd. En men zag per abuis de vijandelijke bommenwerpers voor eigen vliegtuigen aan. Pas nadat Doolittle om 12.15 uur zijn lading brandbommen boven Tokyo had afgeworpen, werd er luchtalarm gegeven. Maar ondanks het snel op gang komende, hevige afweervuur slaagden alle toestellen die Tokyo moesten bombarderen, erin hun bommen op oliedepots, fabrieks-terreinen en militaire installaties te werpen en

geen schrammetje op. Alleen het toestel van luitenant Ted. W. Lawson kwam bijzonder ongelukkig in zee terecht, toen hij zijn kist op een smal strand trachtte neer te zetten. Alle bemanningsleden liepen ernstige tot zeer ernstige verwondingen op. Over de uiterst avontuurlijke wijze waarop Chinese guerrillastrijders de vijf gewonde Amerikanen op draagbaren, in boten en wagens in veiligheid wisten te brengen, schreef Lawson — van wie een been moest worden geamputeerd — later een boek, waarnaar weer een film werd gemaakt.

De B-25 van captain Edward J. York kwam op 40 kilometer ten noorden van Wladivostok neer, waar de bemanning door de

daire doelen weten te treffen, terwijl uit Japanse berichten kon worden opgemaakt dat ook de twee vermiste bommenwerpers de hun aangewezen doelen hadden kunnen bombarderen.

Met de 'raid' was bewezen dat maximaal beladen middelzware legerbommenwerpers onder moeilijke omstandigheden van vliegkampschepen konden opstijgen, al zou men later van deze techniek geen gebruik meer maken. Belangrijker was echter de psychologische schok, die het bombardement in Japan veroorzaakte. Tot dan toe had het keizerrijk onaantastbaar en onoverwinnelijk geleken. Plotseling bleek echter dat de vijand tot zelfs in het hart van Nippon kon door-

U.S. Navy

deze met hun boordwapens te beschieten. Vrijwel even gunstig verging het de toestellen, die Kobe, Nagoya en Yokohama bombardeerden. Het toestel van luitenant Edgar E. McElroy wist zelfs ten minste één voltreffer te plaatsen op het Japanse vliegkamp 'Ryoei', dat op de marinebasis van Yokosuka bij Yokohama in het droogdok lag. Slechts één bommenwerper werd licht beschadigd. Het voor Osaka bestemde toestel verdwaalde en bombardeerde vermoedelijk ook Nagoya.

De vliegtuigen wisten, geholpen door een gunstige staartwind, allemaal over de Oost-chinese Zee te ontkomen en zetten koers naar de verschillende vliegvelden. Toen zij de Chinese kust naderden, werd het weer echter bijzonder slecht. In het donker, te midden van slagregens en mistbanken, moest het ene toestel na het andere een noodlanding maken. Van de vijftig man, die met de parachute afsprongen, kwamen er negenenveertig ongedeerd neer. Zij werden door Chinese burgers en guerrillastrijders in veiligheid gebracht. Slechts één korporaal kwam om het leven. Een toestel kwam vlak bij de kust in zee terecht, terwijl een andere B-25 in een riijsveld aan de grond werd gezet. De bemanningen van beide toestellen liepen hierbij

Het Amerikaanse vliegkampschip 'Hornet', dat zijn toestellen tot vlak bij Japan bracht.

Russen werd geïnterneerd. Zij kon ruim een jaar later Perzië bereiken. Twee bommenwerpers landden in een gebied dat door de Japanners was bezet. Van een der bemanningen kwamen twee man door verdrinking om het leven, toen zij uit hun B-25 trachtten te ontkomen. Twee luitenants en een sergeant werden na een proces, waarin zij door de Japanners waren beschuldigd van het uitvoeren van een terreurbombardement, op 15 oktober 1942 geëxecuteerd. Vier bemanningsleden konden pas tegen het einde van de oorlog uit Japanse krijgsgevangenschap worden bevrijd, terwijl de laatste van deze tien mannen door ziekte en uitputting in 1943 in een Japans kamp bezweek.

Het is moeilijk om deze befaamde 'Tokyo Raid' precies op zijn waarde te schatten. Door een reeks onverwachte omstandigheden waren tenslotte alle zestien bommenwerpers verloren gegaan, al wisten veertien bemanningen er het leven af te brengen. Van de toestellen hadden acht hun voornaamste doelen weten te bombarderen en zo een niet onaanzienlijke materiële schade weten te veroorzaken. Vijf toestellen hadden secon-

dringen. Voor zover bekend, heeft dit de Japanse militaire leiding ertoe gebracht in 1942 en 1943 vier jachtgroepen met in totaal honderden jagers voor de bescherming van het eigen grondgebied in het vaderland vast te houden, hoewel zij toen dringend nodig waren voor de strijd rond de Solomon Eilanden. De gevolgen van het verrassingsbombardement voor China waren evenwel zeer ongunstig. Niet alleen waren alle bommenwerpers, die de Chinezen in hun strijd tegen de Japanners zouden helpen, verloren gegaan, maar bovendien veroverden Japanse troepen reeds kort na de aanval alle oostelijk gelegen Chinese vliegvelden, zodat hiervan in de toekomst geen gebruik meer kon worden gemaakt.

Door deze plus- en minpunten is het eigenlijke resultaat van de 'Tokyo Raid' dus bijzonder moeilijk meetbaar. Eén ding is echter zeker: de aanval betekende een belangrijke injectie voor het moreel van de geallieerden, die tot dan toe vrijwel niet anders dan nederlagen te incasseren hadden gekregen. Sinds de aanval werd 'Doolit' do it' een Amerikaanse 'slogan', die de belofte inhield dat men de Japanners de onverhoedse aanval op Pearl Harbor dubbel en dwars zou gaan terugbetalen.

STRATEGIE VAN HET COMPROMIS

F. C. VAN OOSTEN

Het leek erop dat het Japanse aanvalsplan van november 1941 reeds na de val van Nederlands Oost-Indië in het stadium van de consolidatie was gekomen. De verdedigingsgordel waarbinnen de 'nieuwe orde' tot stand gebracht zou worden, was bijna voltooid. De Japanse opmars had zo snel plaatsgevonden, dat de leiders van het keizerrijk zelf zeer verbaasd waren.

Waarschijnlijk hebben deze successen de Japanse leiding zo overmoedig gemaakt, dat zij het veroverde gebied wilde uitbreiden. Het is in ieder geval een feit dat men omstreeks maart 1942 begon plannen voor te bereiden om verder op te rukken en aldus de verdediging een grotere diepte te geven.

Dit voornemen leidde echter tot onenigheid tussen leger en marine. Het leger moest rekening houden met de strijd in China en Mantsjoerije; de Japanse marine stelde voor om Ceylon te bezetten. Ook de Duitsers vonden dit een aantrekkelijk plan, omdat ze hoopten dat er via Ceylon en het Suezkanaal verbinding gemaakt zou kunnen worden tussen het Verre Oosten en de Middellandse Zee. Vanuit Ceylon zouden de overzeese verbindingen van Groot-Brittannië met India worden verbroken en zouden de geallieerde aanvoerlijnen langs de oostkust van Afrika naar Egypte voortdurend bedreigd kunnen worden. Het marinevoorstel werd echter verworpen, omdat er niet voldoende troepen beschikbaar waren.

De Japanse marine had ook plannen voor een aanval op Australië en de Hawaii Eilanden, doch ook hiertegen had het leger bezwaren.

Admiraal Yamamoto kreeg nu toch zijn zin. Hij was er altijd voorstander van geweest om eerst de Amerikaanse *Pacific Fleet* te vernietigen, de belangrijkste en gevaarlijkste tegenstander van de keizerlijke marine. Na enige discussie kwam men op het keizerlijke hoofdkwartier tot een compromis en werd het volgende nieuwe aanvalsplan opgesteld:

1. Een opmars naar Tulagi op de Solomon Eilanden en naar Port Moresby in Papua.
2. De bezetting van Midway, waardoor Pearl Harbor zou worden bedreigd, met het gevolg dat een treffen met de Amerikaanse vloot niet kon uitblijven.
3. Landingen in de westelijke Aleoeten als afleidingsmanoeuvre voor de aanval op Midway.
4. Doorstoten in zuidoostelijke richting naar Nieuw-Caledonië, Fiji en Samoa om zo de verbindingen tussen de Verenigde Staten en

GEWELDIG!

Melbourne, Australië, 18 maart 1942. Na een aangrijpende reis van zeven dagen over zee en door de lucht, overdag zich haastend door wateren die door de vijand onveilig werden gemaakt en 's nachts zich verstoppend in de jungle, kwamen generaal Douglas A. MacArthur, zijn vrouw, zijn vier jaar oude zoontje en de leden van zijn staf in Australië aan. Ik vroeg aan een paar officieren van de Royal Australian Air Force wat ze dachten van MacArthurs benoeming. Een zei:

'Het is geweldig. Uitstekend. Dit is de beste gebeurtenis sinds de oorlog begon.'

Een ander zei:

'Het zal de situatie in de Pacific redden. MacArthur is zo'n geweldige leider, dat hij niet alleen ons zal inspireren om nog beter te strijden dan we tot dusver deden, maar ook de Amerikanen.'

(Uit: 'Masterpieces of Warreporting', New York 1962)

het begerenswaardige Australië te verbreken. Met dit nieuwe aanvalsplan was de basis gelegd voor de operaties die nu spoedig volgden: de slag in de Koraalzee, de slag bij Midway en de strijd op Guadalcanal.

Wat was nu de geallieerde strategie, waarmee men hoopte de Japanse opmars tot staan te brengen en de veroverde gebieden weer te bevrijden uit de greep van Nippon? Bij alle strategische plannen in het gebied van de Stille Oceaan dient men te bedenken dat begin 1941 in een geheime bespreking van de Engelse en Amerikaanse staven in Washington was besloten tot het *Germany first*-principe voor het geval de Verenigde Staten met Duitsland en Japan in oorlog zouden komen.

Reeds op 22 december 1941 waren de Amerikanen begonnen met het inrichten van Australië als springplank voor de komende operaties in de Stille Oceaan. Precies twee maanden later werd generaal MacArthur belast met het commando over alle Amerikaanse strijdkrachten in Australië. Op 30 maart 1942 kondigden de Amerikanen nieuwe commando's aan voor het gebied in de Stille Oceaan. Er werden twee gebieden ingesteld: de *South-West Pacific Area* met Australië, de Filipijnen, de Solomon Eilanden, de Bis-

marck Archipel en Nederlands Oost-Indië (zonder Sumatra) en de *Pacific Ocean Areas* die de rest van het mogelijke strijdgebied in de Stille Oceaan omvatten.

In het eerste gebied werd MacArthur als opperbevelhebber aangewezen; in het tweede admiraal C. W. Nimitz. Beiden kregen alle strijdkrachten onder hun bevel die aan hun gebied waren toegewezen. Hoewel men begreep dat eenheid van commando in de Stille Oceaan gewenst was, wilde noch de marine noch het leger zijn strijdkrachten geheel onder het commando van de ander plaatsen. Bovendien voelde de marine er niets voor om haar schepen onder MacArthurs bevel te stellen. MacArthur kreeg voorlopig een overwegend defensieve taak toegewezen, terwijl Nimitz zich gereed moest maken voor offensieve amfibische operaties tegen Japanse stellingen. Het offensief zou beginnen in de *South Pacific Area* en de *South-West Pacific Area*. Alle amfibische operaties in de Stille Oceaan zouden onder bevel van de marine komen. De *grand strategy* zou bepaald worden door de gecombineerde chefs van staven van de betrokken geallieerden; de Amerikaanse verenigde chefs zouden de operationele strategie vaststellen.

Intussen vond tussen 3 en 5 juni 1942 de slag bij Midway plaats en begrijpelijkerwijs wilden de Amerikanen hierna tot hun eerste offensief, hoe beperkt ook, overgaan. Generaal MacArthur stelde vijf dagen na Midway een opmars voor, die direct gericht was op het gebied van Nieuw-Brittannië en Nieuw-Ierland. De marine wilde echter de gevraagde vliegkampschepen niet afstaan en stelde een veel voorzichtiger plan op. Uiteindelijk was de Amerikaanse strategie ook een compromis, net als de Japanse, en op 2 juli 1942 gaven de gecombineerde chefs van staven de volgende leidraad uit:

1. De verovering van de Santa Cruz Eilanden, Tulagi en aangrenzende posities.
2. De verovering van de overige Solomon Eilanden en van de noordwestkust van Nieuw-Guinea.
3. De herovering van Rabaul en het omliggende gebied.

Hiermee waren de voorbereidingen getroffen voor het terugdringen van de Japanners. Op 7 augustus 1942 begon de uitvoering ervan met de landing op Guadalcanal. Een half jaar later, tijdens de conferentie van Casablanca, zou er een nieuw ontwerp worden voorgelegd voor de te volgen strategie in het Verre Oosten.

VELDHEREN TER ZEE

F. C. VAN OOSTEN

Het bepalen van de geallieerde strategie in de Stille Oceaan was grotendeels een Amerikaanse aangelegenheid, waarbij de admiraals King en Nimitz vooral de maritieme zijde belichtten en de generaals Marshall en MacArthur de strijd te land naar voren brachten. In Washington zaten King en Marshall, terwijl Nimitz en MacArthur de uitvoerders waren van de *grand strategy* in de Stille Oceaan. Ondanks de tegenstellingen in karakter en in de strategische inzichten wat betreft de inzet van de marine en het leger, heeft dit viertal er in niet gering mate toe bijgedragen dat de aanvaller in een harde en bloedige strijd tenslotte werd teruggedrongen naar zijn uitvalspositie, de Japanse eilanden.

Ernest Joseph King was de oudste van de vier. Geboren op 23 november 1878 in Lorain (Ohio), in het midden-westen van de Verenigde Staten, maakte hij toch reeds op jeugdige leeftijd kennis met het water. Lorain was namelijk een niet onaanzienlijke haven aan het Eriemeer. In 1897 ging King naar Annapolis en begon daarmee zijn loopbaan bij de marine. In 1898, gedurende de Spaans-Amerikaanse oorlog, diende hij aan boord van de kruiser 'San Francisco'. In de Eerste Wereldoorlog was hij plaatsvervangend chef-staf van de opperbevelhebber van de Amerikaanse Atlantische vloot. Tussen de twee wereldoorlogen deed hij veel ervaring op bij de marineluchtvaartdienst. Na het debâcle van Pearl Harbor werd King eind december 1941 opperbevelhebber van de Amerikaanse vloot. Op 26 maart 1942 werd hij bovendien chef van de marinestaf. Hij was, met Marshall, de grote man van de Amerikaanse strategie. Als opperbevelhebber van de Amerikaanse vloot bracht hij zijn staf over naar Washington, wat nog nooit gebeurd was, maar wat hem het grote voordeel gaf, dat hij de oceanen als één groot gebied kon overzien. Hij had twee hoofdkwartieren, die hij streng gescheiden hield. De stafofficiëren liet hij vaak rouleren, zodat officieren met oorlogservaring een steentje konden bijdragen tot de algehele oorlogsvoering. King toonde zich vastberaden bij het maken van plannen, zowel op het gebied van personeel als materieel. Kenmerkend zijn wellicht de woorden waarmee hij, als commandant van de Amerikaanse Atlantische vloot, een memorandum van maart 1941 besloot: *'We must all do all that we can with what we have.'*

Chester William Nimitz werd op 24 februari

Admiraal Ernest King

1885 geboren in Fredericksburg, een stadje in Texas, en ging reeds op zestienjarige leeftijd naar het marine-instituut te Annapolis. In 1904 was Nimitz een van de adelborsten die onder water gingen met de 'Holland', de enige onderzeeboot die toen bij de Amerikaanse marine in dienst was. Door een van zijn jaargenoten werd hij beschreven als *'a man he seems of cheerful yesterdays and confident tomorrows'*. Gedurende de Eerste Wereldoorlog diende hij bij de staf van de commandant van de Amerikaanse onderzee-dienst in de Atlantische Oceaan.

Terwijl King zich tussen de twee wereldoorlogen vooral concentreerde op het marineluchtwapen, deed Nimitz ervaring op bij de onderzeedienst. Voorts voerde hij het bevel over het vlaggeschip van de opperbevelhebber van de Aziatische vloot. Hij was

vlagofficier personeel toen de Japanse aanval op Pearl Harbor plaatsvond, en op 31 december 1941 nam hij het commando over van de Amerikaanse *Pacific Fleet*, welke functie op 7 oktober 1943 werd veranderd in opperbevelhebber van de *Pacific Fleet and Pacific Ocean Areas*.

Met King hield Nimitz nauw contact en vaak vergaderden zij op de westkust van Amerika om de zo belangrijke coördinatie tussen Pearl Harbor en Washington te waarborgen. King was nogal heerszuchtig en kon zeer scherp zijn, terwijl de bevelhebbers onder Nimitz stuk voor stuk een sterke persoonlijkheid bezaten en altijd duidelijk blijk gaven van hun meningen. Nimitz, die tussen deze twee polen in stond, fungeerde als buffer en verbindingsschakel tegelijk.

George Catlett Marshall jr. werd op 31 december 1880 in Uniontown (Pennsylvania) geboren. In september 1897 ging hij naar het *Virginia Military Institute*, waar hij door zijn klasgenoten werd beschreven als een *'clumsy unpromising recruit'* en *'as a long, a lean and a gawky cadet, sensitive and shy'*. Gedurende de Eerste Wereldoorlog diende Marshall bij de staf van de bevelhebber van de Amerikaanse troepen die naar Europa gingen, nadat de Verenigde Staten Duitsland de oorlog hadden verklaard.

In de zomer van 1938 ging Marshall naar Washington en in september 1939 werd hij benoemd tot chef van de generale staf, welke functie hij tot november 1945 heeft bekleed. Toen hij in 1939 tot stafchef werd benoemd, kreeg hij als opdracht het Amerikaanse leger, dat klein was en slecht bewapend, te maken tot de doeltreffendste militaire macht in de wereld, welke opdracht hij, gezien de prestaties van het Amerikaanse leger in de Tweede Wereldoorlog, met succes heeft uitgevoerd. Marshall benaderde de problemen altijd op koele en zakelijke wijze. Hij werkte de plannen uit die Roosevelt en Churchill hadden opgesteld en hij zorgde ervoor dat er een apparaat beschikbaar was waarmee deze plannen konden worden uitgevoerd. Hij was een groot organisator, maar toch een bescheiden man, die niet bang was zijn medewerkers grote verantwoordelijkheid toe te kennen. Hij was van mening dat iemand die te veel aandacht besteedde aan details, niet geschikt was om aan het hoofd te staan van grote operaties. Aan pessimisten had hij een hekel en hij benoemde in leidende functies slechts officieren die vertrouwen hadden in de toekomst.

Marshall was op belangrijke conferenties altijd aanwezig en toonde zich een groot tegenstander van sommige ideeën van Churchill. Dit was onder andere het geval met het plan van de Britse staatsman voor een invasie op de Balkan — om politieke redenen — in plaats van in Zuid-Frankrijk. Marshall was voorbestemd om de invasie in Europa te leiden, doch Roosevelt wilde hem niet laten gaan en zei dat hij niet zou kunnen slapen zonder Marshall in de Verenigde Staten. Geheel anders van karakter was Douglas MacArthur, die op 26 januari 1880 in Little Rock, Arkansas, werd geboren. In juni 1899 ging de jonge MacArthur naar West Point om opgeleid te worden tot officier.

pijnen in volle gang was, kreeg hij op 16 maart 1942 opdracht deze eilanden te verlaten en naar Australië te gaan. Toen hij daar aankwam, zei hij tegen de pers: *'I came through and I shall return'* en dit voornemen heeft in de jaren daarop een grote rol gespeeld bij de door hem te bepalen strategie. Op 2 september 1945 nam hij aan boord van de 'Missouri' de capitulatie van de Japanse delegatie in ontvangst.

MacArthur kon bijzonder meedogenloos zijn en indien hij eenmaal een beslissing had genomen of zijn zinnen op iets had gezet, kon niemand hem daarvan weerhouden. Tijdens de geallieerde acties in oostelijk Nieuw-Guinea, eind 1942, begin 1943, zei hij tegen

enig risico genomen moest worden, zodat meer Amerikaanse troepen naar de Britse eilanden gestuurd konden worden om tegen Duitsland te worden ingezet. Dit was begrijpelijk, omdat Europa een belangrijk gebied voor landmachtoperaties was, terwijl de marine meer belangstelling had voor de uitgestrekte wateren van de Stille Oceaan. Dank zij King en MacArthur — en de steun van Australië en Nieuw-Zeeland — gelukte het echter om gedurende de eerste zes maanden van 1942 aanzienlijke troepenversterkingen naar de Stille Oceaan te sturen. Men moest een compromis vinden tussen de opvattingen van de marine en het leger. King en Marshall kwamen uiteindelijk tot een

Paris Match

Admiraal Chester Nimitz

Associated Press

Generaal George Marshall

Paris Match

Generaal Douglas MacArthur

Zijn vader was generaal en had zich vooral onderscheiden in de strijd op de Filipijnen in de Spaans-Amerikaanse oorlog. In 1905 werd de vader, Arthur MacArthur, naar Japan gestuurd om rapport uit te brengen over de Russisch-Japanse oorlog, waarbij zijn zoon hem begeleidde als zijn adjudant. Gedurende de Eerste Wereldoorlog diende MacArthur in Frankrijk als chef-staf van de Regenboogdivisie. Hij kwam spoedig tot de ontdekking dat een goed commandant niet alleen een goed leider moest zijn, maar ook een acteur en op moest vallen door excentriciteit in zijn kleding. In 1937 ging hij met pensioen.

In juli 1941 werd MacArthur benoemd tot opperbevelhebber van de Amerikaanse strijdkrachten in het zuidwestelijk deel van de Stille Oceaan. Terwijl de strijd op de Filip-

een van zijn onderbevelhebbers (generaal Eichelberger): *'Bob, I want you to take Buna, or not come back alive; that goes for your chief-of-staff, too!'*

Hij had een sterke persoonlijkheid; zijn strategisch en tactisch inzicht was groot en zijn zwakke zijden werden hierdoor volkomen in de schaduw gesteld. Uiteraard kon MacArthur niet altijd zijn zin doordrijven. Hij had geen aandeel gehad in de strategie van *'Germany first'* en hij geloofde er dan ook helemaal niet in.

Ook King was er een groot voorstander van om de eilandenketen tussen Australië en Nieuw-Zeeland enerzijds en de Verenigde Staten anderzijds te versterken en te voorzien van een sterke luchtverdediging. Marshall daarentegen wilde het wat rustiger doen en was van mening dat in de Stille Oceaan wel

strategie in de Stille Oceaan, waarbij de opmars tegen Japan langs twee wegen zou plaatsvinden. De ene aanvalsrichting zou worden aangevoerd door MacArthur en in de Filipijnen eindigen; de andere stond onder leiding van Nimitz en liep door het centrale gedeelte van de Stille Oceaan en eindigde bij Okinawa. Tijdens samenkomsten van de gecombineerde chefs van staven (de Amerikaanse en Britse chefs van staven) liet Marshall altijd King de strategie in het Verre Oosten naar voren brengen. Indien de Amerikaanse chefs van staven bijeen waren, verdedigde Marshall de plannen van MacArthur, waardoor het mogelijk was dat de opmars door Nieuw-Guinea naar de Filipijnen gehandhaafd kon blijven, ondanks het verzet van vele commandanten die meer in de opmars door het midden van de Stille Oceaan zagen.

JAPANS OFFENSIEF RICHTING AUSTRALIË

BLOED IN DE KORAALZEE

DRS. PH. M. BOSSCHER

U.S. Navy

Na der verovering van Nederlands Oost-Indië werden Australisch Nieuw-Guinea en de eilanden ten oosten ervan het volgende doel van de Japanse stoot in zuidoostelijke richting. In dat gebied lag ook, op de noord-oostpunt van New Britain, Rabaul, dat de Japanners al op 23 januari zonder veel inspanning hadden bezet. Op de verovering van deze 'sleutel tot de Bismarckzee', waar de Japanners onmiddellijk begonnen met de uitbreiding van de basisfaciliteiten voor hun zee- en luchtstrijdkrachten, volgde op 8 maart de bezetting van Lae en Salamaua aan de Huon Golf. Deze actie kostte de Japanners nog minder moeite en verschaftte hun twee vliegbases op de kust van Noordoost-Nieuw-

Rechts: hoe belangrijk de slag in de Koraalzee was, blijkt uit dit overzicht van de Japanse opmarsplannen, die door de zeegevechten in de Koraalzee verijdeld werden.

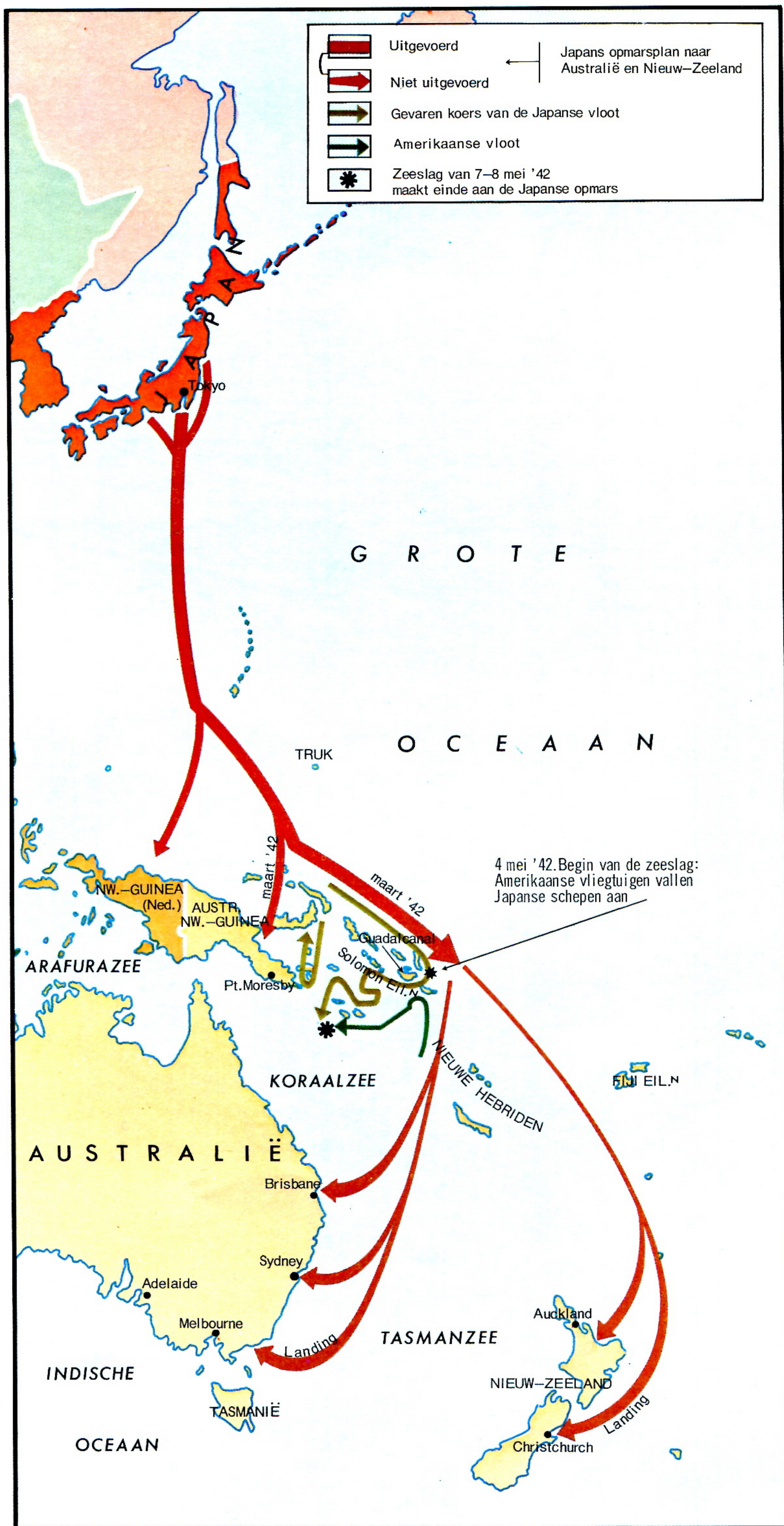
Linkerpagina: de slag in de Koraalzee was de eerste in de maritieme geschiedenis welke voornamelijk door vliegtuigen werd uitgevochten. Dit zijn Douglas SBD-5 'Dauntless'-duikbommenwerpers, gefotografeerd boven het vliegkampschip 'Enterprise'.

Guinea, het vroegere Kaiser Wilhelm-Land. Hierop volgde bijna onmiddellijk een Amerikaanse tegenactie. Deze was oorspronkelijk opgezet als een aanval op Rabaul. Al in februari had men een poging gedaan de stad aan te vallen met vliegtuigen van het vliegkampschip 'Lexington'. Die poging was echter op 20 februari uitgelopen op een luchtgevecht, ongeveer driehonderd zeemijl ten oosten van het aanvalsdoel. Dit gevecht speelde zich voor een groot deel af binnen gezichtsafstand van de *Task Group* van vice-admiraal Wilson Brown, die behalve uit de 'Lexington', bestond uit vier zware kruisers en tien torpedobootjagers. 'Scenes of the wildest enthusiasm' op deze schepen begeleidden de strijd tussen de vliegtuigen van de 'Lexington' en die van de Japanse 25e luchtflottielje, waarin de Amerikanen twee en de Japanners zeker een tiental machines verloren. Dit fraaie resultaat kon geheel op rekening van de Amerikaanse vliegers worden geschreven, want die werden door het afweervuur van hun eigen schepen eerder gehinderd dan geholpen. Aan de andere kant was admiraal Brown er nu van overtuigd dat Rabaul gealarmeerd was en daarom besloot hij de actie af te breken.

De ervaringen die hij ermee had opgedaan, brachten Brown echter wel tot de conclusie dat er voor een geslaagde aanval op Rabaul minstens twee vliegkampschepen en twee tankers nodig waren inplaats van één.

Admiraal Nimitz, die Kimmel was opgevolgd als opperbevelhebber van de *Pacific Fleet*, was het hiermee eens en stelde Brown voor een nieuwe actie behalve de 'Lexington' ook de nieuwere 'Yorktown' ter beschikking. Nevendoel van de nieuwe onderneming was de aandacht af te leiden van een konvooi dat tussen 7 en 12 maart Amerikaanse troepen naar Nouméa (Nieuw-Caledonië) zou brengen om er de fosfaatwinningsbedrijven te beschermen.

Terwijl de twee vliegkampschepen opstoom-

IJS AAN BOORD

Op een dag, tegen het einde van de dokbeurt, zocht Stinky me op. 'We willen aan boord een ijsmachine installeren', zei hij pardoos.

'Bedoel je een van die houten dingen die je met de hand moet bewegen?'

Hij knikte.

'Wie voor de duivel heeft er ooit gehoord van een ijsmachine in een onderzeeboot?', vroeg ik.

'Nou, we denken dat we weten waar we er een op de kop kunnen tikken. Trouwens, zou u niet een lekker schaalje koud ijs willen hebben, als het goed heet is, zoals vlak na het laden van de batterijen of als we een halve dag stil hebben gelopen — zoals twee maanden geleden, toen die twee blikkies achter ons aan zaten?'

'Mijn hemel, man, je bent al dik genoeg. Hoe denk je ooit wat gewicht te verliezen met een ijsmachine aan boord?'

Stinky grinnikte. 'Let maar op uzelf. Maar stel u nu eens voor hoe lekker een grote schaal met een berg koud frambozenijs of pêche melba zou smaken. Het enige dat je moet doen, is de bedieningsknop indrukken en daar komt Wilson binnen met een grote portie op een bord, rond, stevig en koud, aan de randjes begint het net een beetje te smelten; misschien ligt er nog een klodder slagroom met een kers bovenop. Ik voelde het water in mijn mond lopen. 'Klinkt goed', gromde ik. 'Alleen, waar denk je het geval neer te zetten en waar wil je het ijs vandaan halen, en wie moet er aan de zwengel draaien, jij soms? Of zet je een speciale man op wacht?'

'Hij wordt automatisch. We nemen de motor van de draaibank van het schip...'

'Nou wordt ie helemaal mooi!'

'...en we bevestigen die aan het grote koelsysteem van de boot, zodat we ons geen zorgen hoeven te maken over het ijs, en ook niet over wie er draait.'

De bemanning van een onderzeeboot bestaat uit geboren knutselaars, en als er iemand is, die dit soort gevalletjes kan opzetten, zijn zij het wel. Ik voelde me al zwakker worden.

'Als je hem aansluit op het koelsysteem, moet je hem voorgoed installeren — waar had je hem precies willen zetten?'

Voor het eerst leek Stinky's zelfverzekerdheid wat te tanen.

'Nou', biechtte hij op, 'de enige plaats die we konden bedenken en waar genoeg ruimte is, is op het dek tussen de periscopen...'

Mijn woedende gebrul blies hem zowat uit de officierskajuit, maar hij ging hardnekkig door:

'... en dus dachten we dat u ons misschien zou willen helpen om er een plaats voor te vinden.'

Het visioen van een commandant die zorgvuldig over een ijsmachine heen stapt om een observatie door de periscope te maken, was te veel voor me. Mijn gedachten moeten duidelijk op mijn gezicht te lezen zijn geweest, want Stinky ging vlug door: 'We zijn er al bijna voor de helft mee klaar. Als u misschien zin heeft om te komen kijken...'

Ik had het kunnen weten.

(Uit: 'Submarine' door commander Edward L. Beach, U. S. Navy. Heinemann Ltd., Melbourne-London-Toronto 1953)

den naar de positie waar ze hun vliegtuigen zouden lanceren voor de aanval op Rabaul, kwam echter het bericht binnen dat Lae en Salamaua waren bezet. De Amerikanen besloten de tegenstander te verrassen, voordat hij in deze plaatsen werkelijk vaste voet had verkregen en de nieuwe bases een hoge graad van operationele efficiency zouden hebben bereikt. Bovendien besloot men de vliegtuigen af te vliegen vanuit de Papua Golf, dus ten zuiden van Australisch Nieuw-Guinea. Dit laatste hield in dat de toestellen over de Owen-Stanleybergketen zouden moeten vliegen, met alle risico's van dien. Daar stond als belangrijk voordeel tegenover dat de kostbare vliegkampschepen zich niet hoefden te wagen in het zeegebied ten noorden van New Britain, waarvan men alleen maar kaarten had die nog grotendeels gebaseerd waren op de waarnemingen die Bougainville en d'Entrecasteaux in een ver verleden hadden gedaan. Dat het Owen-Stanleygebergte, met toppen van meer dan drieduizend meter, zonder moeilijkheden kon worden gepasseerd, was in hoge mate te danken aan kapitein-luitenant-ter-zee-vlieger E. B. Ault van de 'Lexington', die de gehele ochtend van de 10e maart met zijn bommenwerper boven de bergen kruiste om er verkenningen en weerwaarneming te doen. Alle honderd vier vliegtuigen van de aanvalsgroep bereikten de aangewezen doelen en keerden op één na veilig terug met, men zou haast zeggen, de gebruikelijke rapporten over een zeer groot aantal tot zinken gebrachte en beschadigde schepen. Amerikaanse Liberators, die de volgende dag vanuit Townsville in Australië dezelfde doelen bombardeerden, berichtten echter dat de marinevliegers de door hen aangerichte schade schromelijk hadden overschat: *'everything was still afloat'*.

Het resultaat van de Amerikaanse actie tegen Rabaul was daarmee heel wat geringer dan dat van de Japanners bij een soortgelijke aanval op Darwin in Noord-Australië. In de haven van deze stad, een van de meest deprimerende oorden van Australië, heerste in de morgen van 19 februari een buitengewone drukte. Twee transportschepen van het Amerikaanse leger waren bezig met het ontschepen van troepen, een vrachtboot loste ammunitie en een groot aantal andere oorlogs- en koopvaardischepen lag aan de kade of op stroom afgemeerd. De Japanse vliegtuigen waren voor een deel opgestegen van het vliegveld Kendari op Celebes, dat onbeschadigd in Japanse handen was gevallen, en voor een ander deel van de vier vliegkampschepen die de kern vormden van een aanvalsgroep onder vice-admiraal Chuichi Nagumo, die in de Bandazee was doorgedrongen. Ze werden in Darwin pas ontdekt, toen ze boven de horizon verschenen. De eerste aanvalsgolf die zich op de haveninstallaties stortte, bestond uit achttien viermotorige bommenwerpers. Tien Amerikaanse P-40'ers die juist terugkeerden uit de richting Timor, probeerden deze eerste groep nog te onderscheppen, doch dit mislukte. De haveninstallaties werden zwaar beschadigd en het munitieschip vloog met een daverende klap in de lucht, daarbij een Australisch troepenschip in zijn ondergang meeslepend. De tweede

Aan boord van een Amerikaans vliegkampschip wachtten piloten op het moment dat ze tegen de Japanners zullen worden ingezet.

golf, die eveneens uit achttien machines bestond, koos het vliegveld als eerste doelwit en schakelde dit volledig uit, samen met een zeventiental vliegtuigen dat er stond opgesteld. Daarna vlogen de Japanners laag over de stad en bestookten die met hun boordwapens, waardoor verscheidene branden ontstonden. Na de zilvergrijs geschilderde zware bommenwerpers kwamen de donkergroene duikbommenwerpers die het speciaal op de schepen in de haven hadden voorzien. De vliegtuigtender 'Preston' en de jager 'Peary', beide Amerikaans, waren onder stoom en probeerden al manoeuvrerend de bommen te ontwijken. De 'Preston' overleefde de aanval, zij het niet zonder schade, maar de 'Peary' was minder gelukkig. Na door vijf bommen getroffen te zijn brak het schip doormidden. Een toeschouwer vertelde later dat hij gezien had hoe een matroos zijn .50-mitrailleur was blijven bedienen, totdat het achterdekhuis waarop hij stond brandend in elkaar zakte. Na hun eerste run, waarbij ze hun bommen hadden afgeworpen, scheerden de duikbommenwerpers opnieuw over haven en rede om de sloepen en vlotten onder vuur te nemen, waarop de bemanningsleden van de brandende en zinkende schepen zich in veiligheid probeerden te brengen. De eindbalans: elf tot twaalf schepen vernietigd, waaronder, behalve het munitieschip, een vrachtboot met veertienduizend vaten zeer waardevolle vliegtuigbenzine; achttien vliegtuigen en grote voorraden vernield; het vliegveld voorlopig uitgeschakeld. De stad werd tijdelijk ontruimd *'and there was not very much to abandon'*.

Zo werd Darwin als steunpunt uitgeschakeld. Ruim twee weken later, op 3 maart, was Broome aan de beurt, op de noordwestkust van Australië. Aan de Roebuckbaai had de Australische marine een basis voor water-vliegtuigen, terwijl er ook een vliegveld voor landvliegtuigen was. Afweergeschut en lucht-doelmitrailleurs ontbraken geheel. Evenals in Darwin, was het in de Roebuckbaai abnormaal druk op het moment van de aanval. Er lagen vijftien vliegboten gemeerd: vijf Nederlandse Dorniers, vier Nederlandse, twee Australische en twee Amerikaanse Catalina's en twee passagiersvliegboten van de Quantas. Zes van de Nederlandse machines waren enige uren tevoren gearriveerd, maar hadden hun passagiers nog niet kunnen ontschepen, omdat de daarvoor bestemde motorboot pas bij hoogwater kon varen; ze hadden in totaal iets meer dan honderdveertig personen aan boord, onder wie veel vrouwen en kinderen.

Iets over negenen 's morgens verschenen in onberispelijke formatie acht Japanse Navy-O-jagers boven de baai, die vervolgens in duikvlucht elk een paar vliegboten in brand schoten. Binnen vijf minuten stonden alle toestellen in lichterlaaie. De aanvallers, die na hun actie boven de baai doorvlogen naar het vliegveld en daar zes machines vernietigden, verloren bij hun actie twee jagers: een werd geraakt door de boordmitrailleurs van

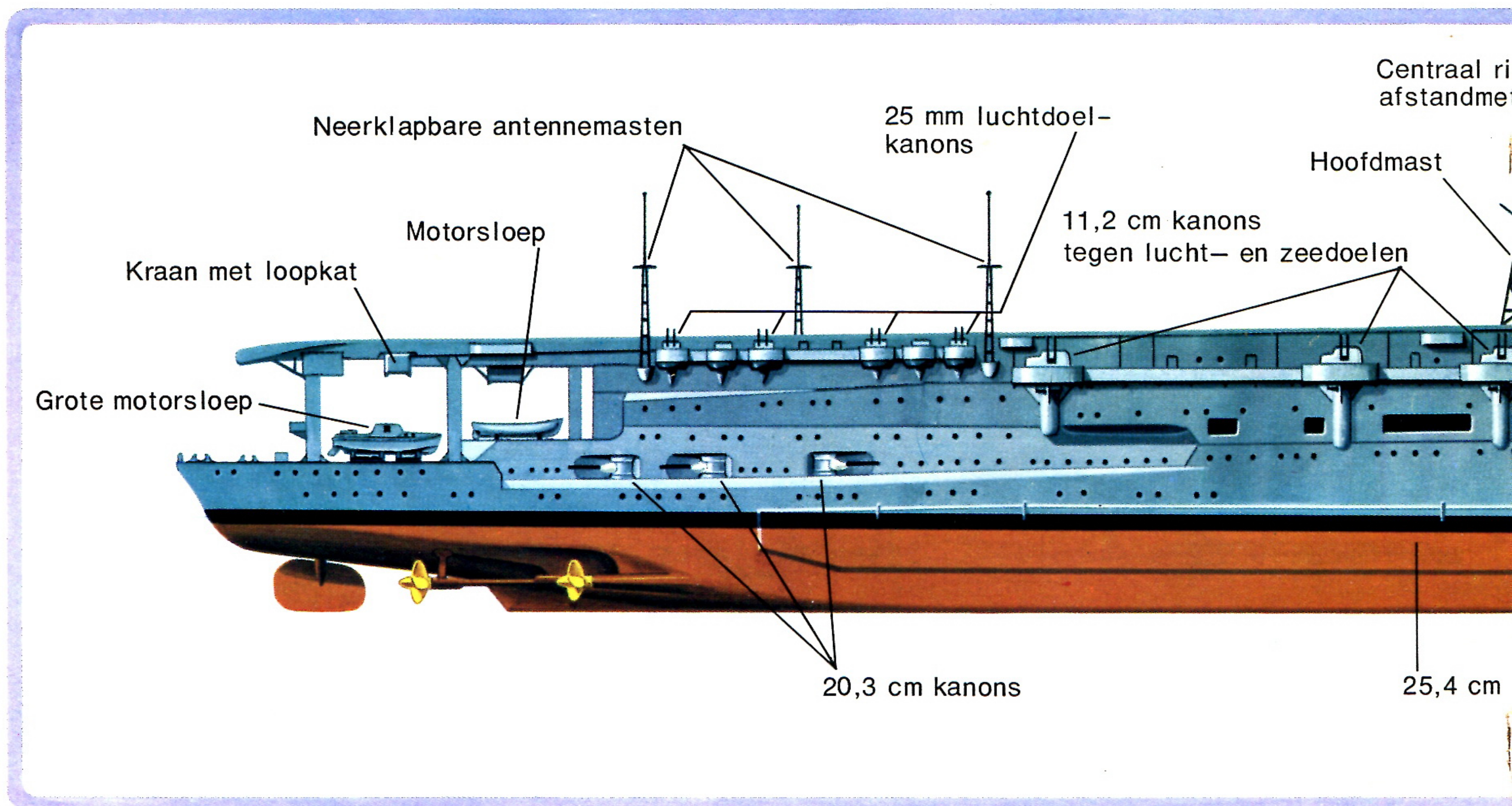

een of meer van de Nederlandse vliegboten, de ander werd neergeschoten door een Liberator die nog kans had gezien op te stijgen, maar kort daarop zelf werd vernietigd.

Aan geallieerde zijde waren de verliezen aan mensenlevens zeer groot en ze konden om meer dan één reden als uitzonderlijk tragisch worden gekwalificeerd. Onder de achtenveertig doden en tweeëntwintig gewonden waren zeer veel vrouwen en kinderen en zelfs enige complete gezinnen. Twee militairen van de Nederlandse marine zagen respectievelijk drie en vier van hun kinderen omkomen. Daar kwam bij dat de aanwezigheid van vrouwen en kinderen in de Neder-

landse vliegboten zacht gezegd een enigszins dubieuze achtergrond had. De hoogste Nederlands-Indische autoriteiten hadden uitdrukkelijk verboden vrouwen en kinderen mee te nemen met evacuerende oorlogsschepen en -vliegtuigen. Dit verbod was echter persoonlijk overtreden door de waarnemend commandant van de marineluchtvaartdienst in Nederlands-Indië (volgens sommige berichten, waarvan de juistheid echter niet meer is te achterhalen, met toestemming van de marinestaf in Bandung). Daarna kwam er van het hele verbod niet veel meer terecht. Degene die voor deze gang van zaken verantwoordelijk was, behoorde overigens zelf tot de slachtoffers van de

aanval op Broome. Zijn handelwijze steekt wel af tegen het gedrag van bijvoorbeeld de gouverneur-generaal en de commandant der zeemacht die welbewust hun gezinnen lieten delen in het lot van alle Europeanen op Java. Het is begrijpelijk dat aanvallen als die op Darwin en Broome en de Japanse vorderingen in en bij Nieuw-Guinea, in Australië grote ongerustheid veroorzaakten. De Australiërs voelden zich niet alleen bedreigd, maar ook zeer zwak, dit laatste vooral ook, omdat een divisie van het toch al kleine Australische leger in het Midden-Oosten opereerde, twee brigades tijdelijk op Ceylon waren gestationeerd en belangrijke troepencontingenten waren meegesleept, eerst in de

ARME OUWE LEX

De nacht was gevallen. Het kan een nacht met sterren geweest zijn — niemand van ons kon het zeggen. Bij de dansende, torenhoge vlammen van de 'Lexington' verbleekte het zwakkere licht van de hemel. Elk stuk wrakhout en iedere lijn van het grote schip stond in een verblindende gloed. Rond haar was de fluwelen tropische nacht door het contrast nog dieper zwart. Twee torpedootjagers snuffelden rond haar brandende romp, hier en daar zoekend om er zeker van te zijn dat er niemand meer in het water lag.

Om 7.15 gaf admiraal Fletcher aan boord van het vliegkampschip nummer II het sein om zich te verzamelen en weg te varen. We hadden daar minstens drie uur onbeweeglijk gelegen — de beste manier om te vragen om moeilijkheden in wateren waar het krioelde van vijande-

lijke onderzeeboten. Het was de hoogste tijd om te vertrekken, maar de schepen verwijderden zich langzaam, alsof ze onwillig waren hun fiere kameraad achter te laten.

We lieten haar niet helemaal alleen. Een jager bleef achter en cirkelde rond haar nu kersrode romp en de maalstroom van vuur in haar boezem. Het was duidelijk dat ze nog uren kon branden voor ze zonk. Wat een baken zou ze zijn in het donker! Japanse onderzeeboten of verkenningsvliegtuigen konden haar vanaf honderd of meer mijl waarnemen en zonder enige moeite onze positie op hun kaarten prikken. Dus gaf de admiraal opdracht haar tot zinken te brengen. Die ene achtergebleven jager voltrok het vonnis. Op een afstand van vijftienhonderd meter zond de bemanning vier torpedo's op de 'Lexington' af — ditmaal aan stuurboordzijde. Hun explosies waren haast onzichtbaar in de vreselijke vuurzee, maar het

effect van deze genadeschoten beslist niet. Ze had al die uren rustig gelegen. Maar ze schudde zich, toen de torpedo's haar laatste inwendige bolwerk doorbraken.

Stoomwolken sisten met de vlammen omhoog, withete plaatwerk kreunde en schreeuwde, toen het door het water kromp en omkrulde. Binnen in haar waren er nieuwe ontploffingen, gemommel en schokken, toen de druk toenam en gassen explodeerden.

Nog steeds bleef ze overeind, de boeg noch de achtersteven helde over. Langzaam spoelden de golven over haar heen.

Een van haar officiers, die naast me stond te kijken naar dit laatste bedrijf, fluisterde: 'Daar gaat ze. Ze kapseist niet. Ze gaat onder met haar hoofd geheven. Arme ouwe Lex. Een dame tot het laatste toe.'

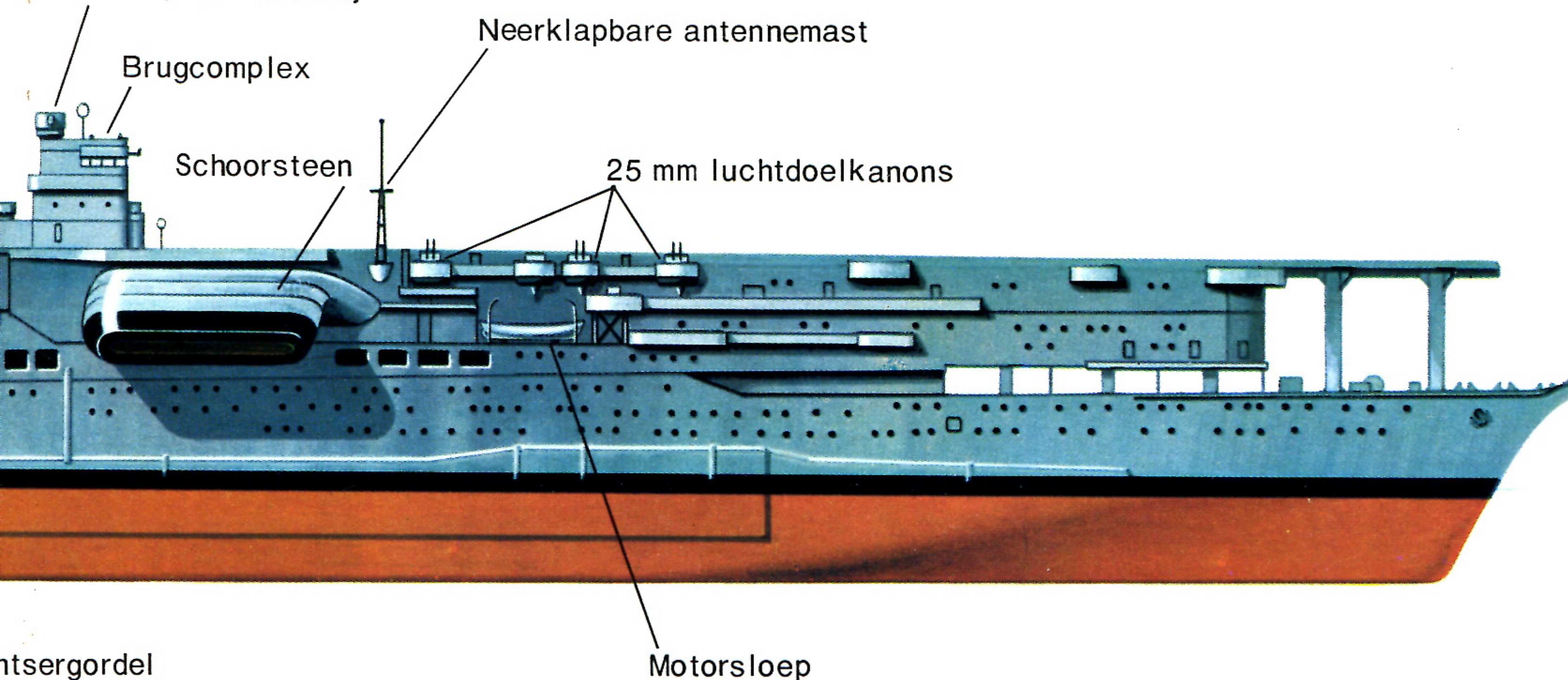
(Uit: 'The United States Navy in World War II'. S. E. Smith. 1966)

val van Singapore en later in die van Java. Dr. H. V. Evatt, de Australische minister van buitenlandse zaken, beschreef medio maart tijdens een bezoek aan Washington de toestand van zijn land als 'wanhopig', zeker wat de eerstvolgende maanden betrof. De Australische en ook de Nieuwzeelandse regering vroegen steeds opnieuw zeer dringend om hulp. Die hulp kwam ook en wel voornamelijk van de Verenigde Staten. Dat was logisch, omdat dit land reeds eind december de verantwoordelijkheid op zich had genomen voor de maritieme verdediging van het zogenaamde ANZAC-gebied (Australië en Nieuw-Zeeland met de aangrenzende wateren), terwijl medio maart werd besloten

vóór Pearl Harbor voor mogelijk had gehouden. In die atmosfeer kon bij de marineafdeling van het keizerlijke hoofdkwartier het plan ontstaan om Australië te veroveren en de Amerikanen op die manier de mogelijkheid te ontnemen dat continent te gebruiken als springplank voor de herovering van Zuidoost-Azië. De legerautoriteiten wisten echter hun standpunt te laten prevaleren, dat er voor deze onderneming én te weinig troepen waren én te weinig scheepsruimte om die troepen te vervoeren en te bevoorraden. Daarom werd besloten geen inval in Australië te doen, maar de Japanse verdedigingsgordel uit te breiden met de Fiji en de Samoa Eilanden en met Nieuw-Caledonië. Voordat

den vestigen geschikt voor watervliegtuigen. Het materieel dat voor de uitvoering van dit plan beschikbaar was, werd beperkt door de gelijktijdige voorbereidingen voor een actie tegen Midway, in het centrale gedeelte van de Stille Oceaan. Toch kwam er nog een aanzienlijke macht beschikbaar. De eigenlijke invasie-eenheid voor Port Moresby bestond uit elf transportschepen, begeleid door een flottielje jagers met een lichte kruiser als vlaggeschip. Voor de raid tegen Tulagi was een soortgelijke formatie van kleinere omvang beschikbaar. Zwaardere aanvallen op deze twee invasievloten zouden moeten worden opgevangen door een tweetal smaldelen, respectievelijk gegroepeerd rondom

toestel met
voor de 20,3 cm batterij

ntsergordel

Motorsloep

dat de strijd in het gebied van de Stille Oceaan onder Amerikaans opperbevel zou worden gevoerd en ook dat de bevoorrading en dergelijke in de eerste plaats een Amerikaanse aangelegenheid zou zijn. Als gevolg van deze beslissing werd generaal MacArthur op 17 maart 1942 benoemd tot *Commander in Chief, South-West Pacific Area*. Op 18 maart vertrok een Amerikaanse infanteriedivisie om de verdediging van Australië te gaan versterken.

Zou het een van MacArthurs eerste taken worden Australië te verdedigen tegen een Japanse invasiemacht? Er is in Japan inderdaad wel gespeeld met het denkbeeld van een inval in Australië. Een van de gevolgen van het fenomenale succes van de Japanse wapens was, dat bij de militaire leiding een mentaliteit ontstond die door schout-bij-nacht Tadaichi Hara werd aangeduid als de 'overwinningsziekte'; men achtte vrijwel geen taak meer te zwaar voor de Japanse strijdkrachten, die immers in de afgelopen tijd zoveel meer hadden gepresteerd dan men

men daartoe kon overgaan, moest men echter de greep versterken op Nieuw-Guinea en onmiddellijke omgeving. Daarom begonnen de Japanners met de operaties die tenslotte culmineerden in de slag in de Koraalzee.

Het eerste doel was de verovering van Port Moresby, een haven aan de Papua Golf op de zuidoostkust van Nieuw-Guinea met in de nabijheid ervan een vliegveld. Het bezit van Port Moresby zou de Japanners de gelegenheid geven de vliegvelden op de kust van het Australische Queensland te bestoken en zou het ideaal van de beheersing van geheel Nieuw-Guinea aanmerkelijk dichterbij brengen. Bij de luchtoperaties die de Japanners na de verovering van Lae en Salamaua ondernamen, kreeg Port Moresby dan ook alle aandacht. Uiteraard kon de stad echter alleen maar veroverd worden, althans op redelijk korte termijn, door middel van een landingsactie. Men besloot deze begin mei uit te voeren, onmiddellijk na de bezetting van Tulagi op het eiland Florida (Solomon Eilanden), waar de Japanners een basis wil-

Het Japanse vliegkampschip 'Akagi', dat in de slag bij Midway verloren zou gaan. Net als het zusterschip, de 'Kaga', had de 'Akagi' een vliegdek over de gehele lengte, dat aan beide zijden iets naar beneden afliep, en een naar beneden gebogen schoorsteen. De 'Akagi' was Nagumo's vlaggeschip.

een licht vliegkampschip, de 'Shoho', en een tender voor watervliegtuigen. Aan de actie zouden verder deelnemen de 25e luchtflottielje, nog steeds gestationeerd in Rabaul, en een 'mobiele strijdmacht', bestaande uit de grote vliegkampschepen 'Shokaku' en 'Zuikaku' met een omljsting van kruisers en jagers. De leiding van de operatie berustte bij vice-admiraal Shigeyoshi Inouye (hoofdkwartier te Rabaul); de grote vliegkampschepen, die een eventuele krachtige tegenstoot zouden moeten opvangen, werden gecommandeerd door schout-bij-nacht Tadaichi Hara.

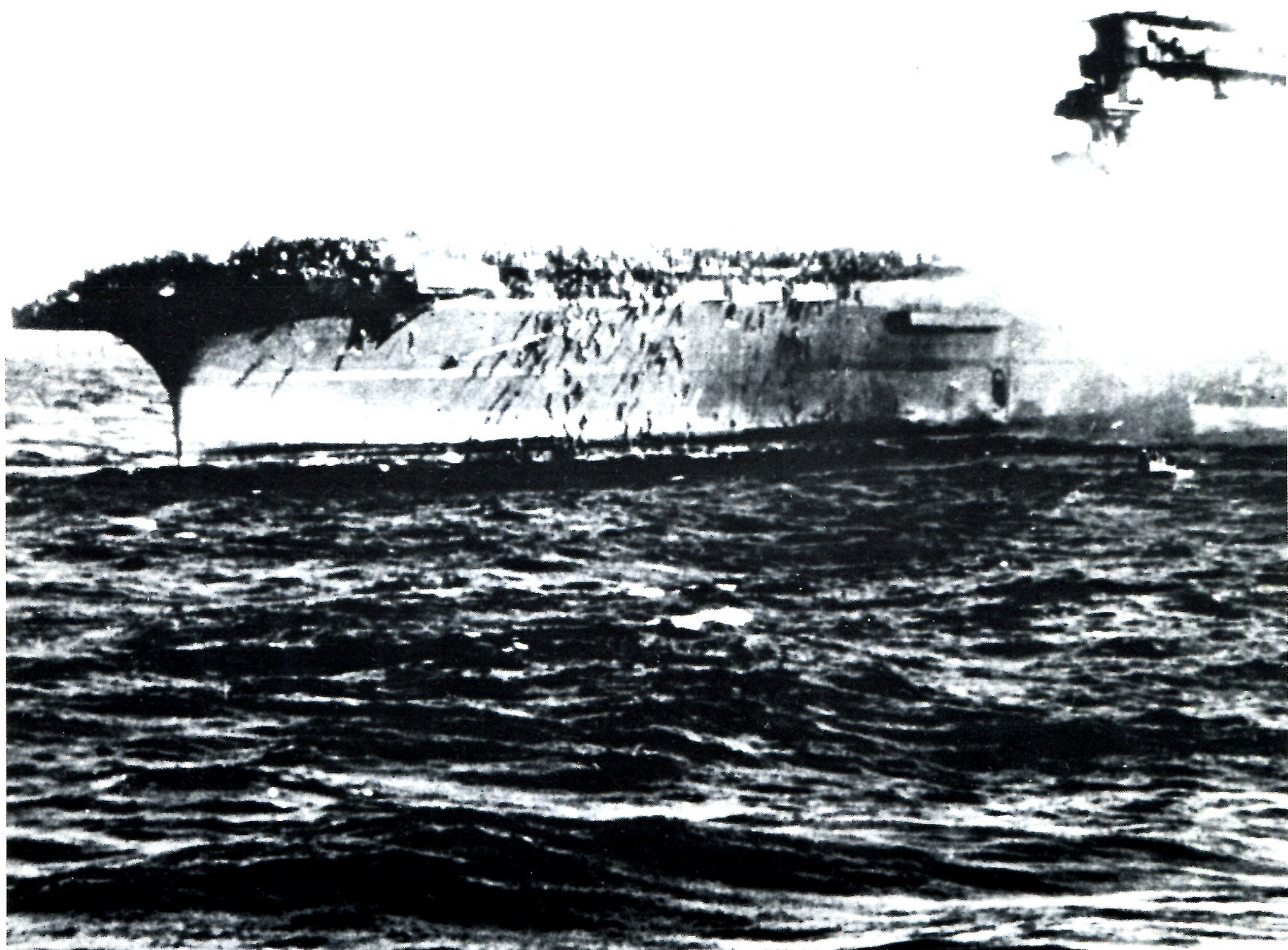
De organisatie van deze aanvalsmacht bleef voor de Amerikanen niet lang verborgen.

Behalve van hun intensieve luchtverkenning konden die namelijk profiteren van een zekere zorgeloosheid van de Japanners bij het coderen van hun berichten. Omstreeks 20 april waren de Amerikanen er al zeker van dat Port Moresby het hoofddoel van de Japanse aanval zou zijn. Daardoor was het hun mogelijk een vrij aanzienlijke macht te reserveren voor het pareren van de Japanse stoot en deze ook tijdig ter plaatse te krijgen. De kern van die macht bestond uit twee *task groups*, gegroepeerd rondom de vliegkampschepen 'Lexington' en 'Yorktown'. Beide eenheden ontmoetten elkaar in de vroege ochtend van 1 mei op ongeveer tweehonderdvijftig zeemijl west ten zuiden van Espiritu

Santo op de Nieuwe Hebriden en begonnen vervolgens olie te laden uit tankers. De 'Yorktown'-groep was hiermee nog niet gereed, toen vice-admiraal F. J. Fletcher, die als opperbevelhebber van de gehele anti-invasievloot zijn vlag voerde op de 'Yorktown', in de vooravond van de derde mei het bericht ontving dat de Japanners waren geland bij Tulagi, dat enige dagen tevoren door het kleine Australische garnizoen was ontruimd. Fletcher brak het olieladen onmiddellijk af en begaf zich noordwaarts om de

De 'Lexington' na een reeks inwendige explosies. De bemanning krijgt opdracht het schip te verlaten en klimt overboord.

bommenwerpers en torpedovliegtuigen van de 'Yorktown' binnen aanvalsafstand van Tulagi te brengen. De eerste groep vliegtuigen kon in de ochtend van de vierde mei worden afgevlogen en daarna duurden de Amerikaanse luchtaanvallen tot ongeveer twee uur in de middag. Ze kostten de Japanners een torpedobootjager, drie mijnenvegers en enigewater-vliegtuigen en vaartuigen. Door deze actie waren uiteraard alle Japanse formaties gealarmeerd. De grote Japanse vliegkampschepen waren echter nog te ver weg om direct hulp te kunnen bieden; ze konden weinig anders doen dan verder zuidwaarts stomen, zoals ook de voor Port Moresby bestemde invasievloot en de

Associated Press

'Shoho'-groep dat deden. De laatste twee formaties koersten in de richting van de Jomard-passage, tussen de oostpunt van Nieuw-Guinea en de Louisiaden. Op dat punt nam een vliegtuig van de 'Yorktown' op 7 mei schepen van een van de dekkingsvloten waar. Door een misverstand concludeerde men op de 'Yorktown' dat de Japanse hoofdmacht was gelokaliseerd en kregen drieënnegentig vliegtuigen bevel deze hoofdmacht aan te vallen. Uiteraard vonden ze deze niet (en evenmin de oorspronkelijk verkende schepen), maar wel ontdekten ze de 'Shoho'-groep, die met bommen en torpedo's werd bestookt. De 'Shoho' werd daarbij binnen tien minuten tot zinken gebracht.

De vliegtuigen van de 'Shokaku' en de 'Zuikaku' zochten intussen naar de Amerikaanse hoofdmacht, die ze voorlopig echter evenmin vonden. Wel lokaliseerden ze de tanker 'Neosho' en de begeleidende torpedo-bootjager 'Sims', die beide zo ernstig werden beschadigd dat ze zonken. Ook in dit geval determineerden de aanvallers hun slachtoffers als heel iets anders dan ze in werkelijkheid waren: 'een vliegkampschip en een kruiser.' In de namiddag maakten de Japanse vliegtuigen een nieuwe zoekslag, maar ook

De ondergang van 'Lady Lex', nadat de jager 'Phelps' het trotse vliegkampschip met een torpedo het genadeschot heeft gegeven.

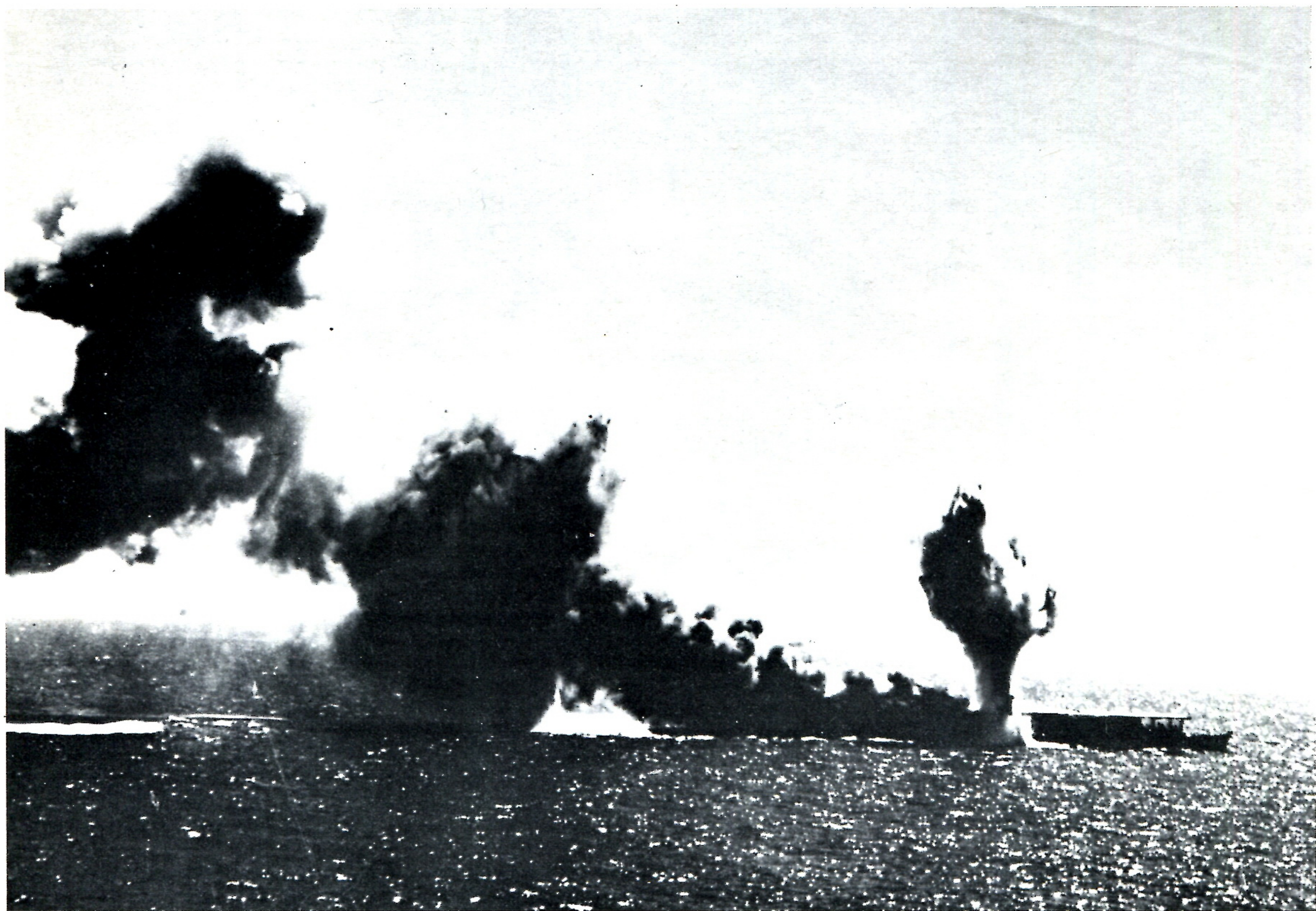
daarmee lukte het hun niet de Amerikaanse vliegkampschepen te lokaliseren. Wel maakten ze contact met de Amerikaanse vliegtuigen, die ten koste van een verlies van twee machines negen Japanse toestellen neerschoten. Na zonsondergang zagen een paar Japanse vliegtuigen de 'Yorktown' blijkbaar aan voor een van de eigen schepen en probeerden ze op haar dek te landen. Een van de Japanners werd die vergissing noodlottig. In de nacht van 7 op 8 mei hebben zowel Fletcher als Hara gespeeld met de gedachte hun vliegtuigen nog gedurende de duisternis een aanval te laten doen. Beiden zagen daar echter van af; Fletcher vooral omdat hij te weinig zekerheid had over de positie van zijn

tegenstander; Hara omdat de commandant van de invasievloot voor Port Moresby, die juist tevoren van Inouye bevel had gekregen om terug te keren, hem verzocht de terugkerende vloot van zo nabij mogelijk te ondersteunen nu de 'Shoho' was uitgeschakeld. Een van de achttien vliegtuigen die in de vroege morgen van de achtste mei door de 'Lexington' werden afgevlagen om opnieuw naar de vijand te zoeken, nam om kwart over acht de 'Shokaku' en de 'Zuikaku' waar en seinde hun positie koers en vaart naar de 'Lexington'. Toen Fletcher dit verkenningbericht onder ogen kreeg liet hij van de twee vliegkampschepen onmiddellijk aanvalsgroepen opstijgen. De negenendertig toe-

'Zuikaku'. Het schip zelf werd naar Truk gedirigeerd voor reparatie en kwam daar veilig aan, al was het bijna gekapseisd. Tijdens de pauze tussen de aanvallen van de vliegtuigen van de 'Lexington' en die van de 'Yorktown' waren intussen zeventig Japanse vliegtuigen een aanval begonnen op de Amerikaanse vliegkampschepen. Beide kregen treffers; de 'Yorktown' werd door bommen geraakt, de 'Lexington', die door haar grote draaicirkel heel moeilijk ontwijkende manoeuvres kon uitvoeren, door bommen en door twee torpedo's. Toen de Japanse aanval na nog geen half uur voorbij was, leek het alsof beide schepen de actie overleefd hadden. Het vliegbedrijf op de

chaos teweeg dat even na vijven 's middags bevel werd gegeven 'Lady Lex' te verlaten. De laatsten die het schip verlieten om opgepikt te worden door de begeleidende kruisers en jagers, waren een korporaal van de mariniers, de eerste officier en de commandant. Een torpedo van de jager 'Phelps' gaf de 'Lexington' 's avonds het genadeschot. Door de ondergang van de 'Lexington' waren de Amerikaanse verliezen in de slag in de Koraalzee (die misschien beter aangeduid zou kunnen worden als 'de slag boven de Koraalzee en de Solomonzee') uiteindelijk zwaarder dan de Japanse. Belangrijker was echter dat de Japanners hun voornemen moesten opgeven om Port Moresby te be-

stellen van de 'Yorktown' vonden zonder veel moeite de 'Shokaku' en vielen haar aan met bommen en torpedo's. De Japanner kon de torpedo's ontwijken, maar kreeg twee bomtreffers die onder andere benzinebranden veroorzaakten en het vliegdek zodanig beschadigden, dat er niet meer op kon worden geland. Van de aanvalsgroep van de 'Lexington' vond slechts een klein gedeelte de 'Shokaku' (boven de Japanse vliegkampschepen hing een vrij dicht wolkendek), die opnieuw de torpedo's kon ontwijken, maar nu een derde bomtreffer kreeg. Ook deze was niet fataal; de branden waren vrij snel onder controle en het merendeel van de vliegtuigen kon worden overgevlagen naar de

Drieënnegentig toestellen van de 'Yorktown' brachten binnen tien minuten het Japanse vliegkampschip 'Shoho' tot zinken, waardoor Hara van verdere aanvallen moest afzien.

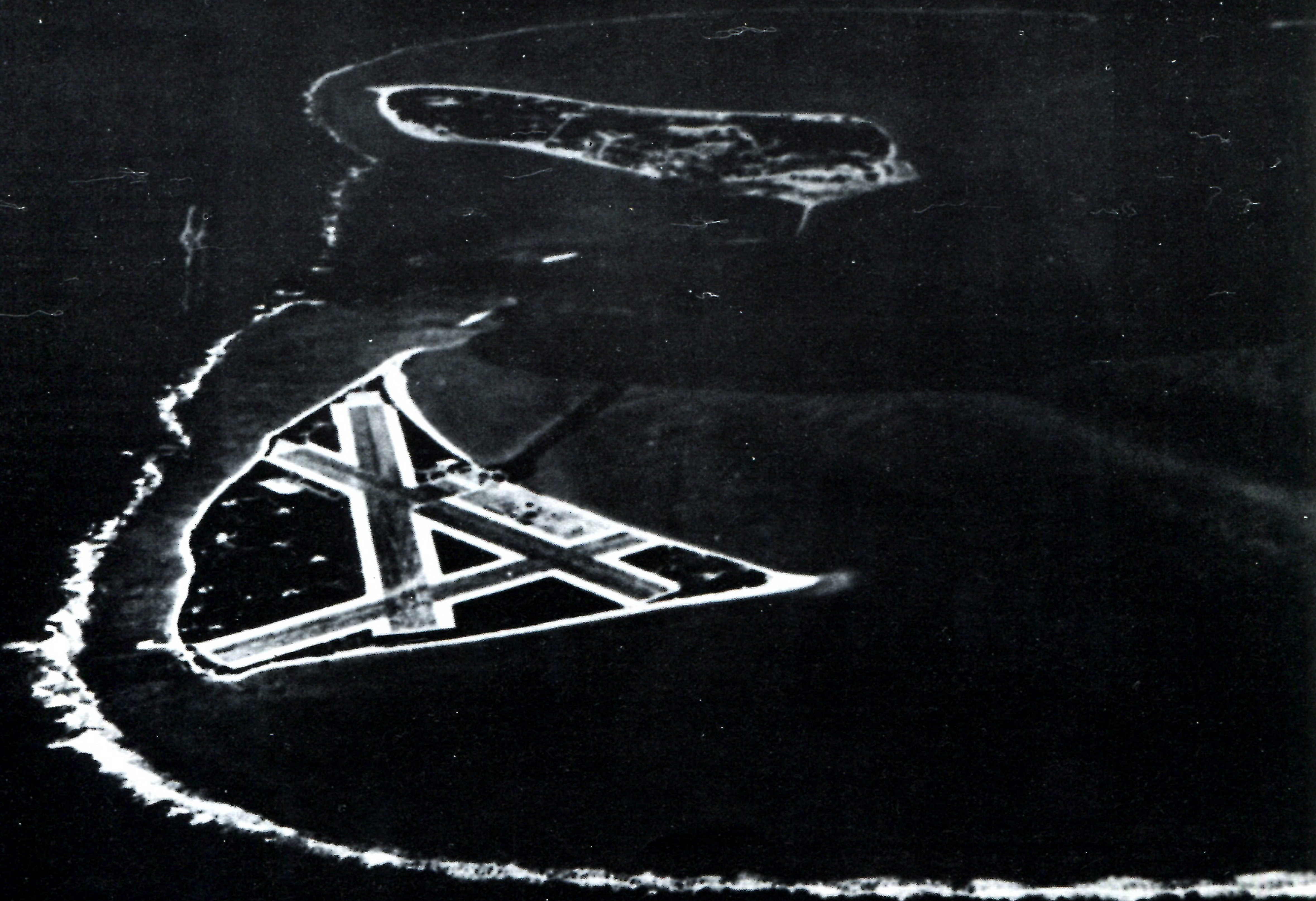
'Yorktown' kon normaal voortgang vinden en aan boord van de 'Lexington' werd verbeten en naar zich aanvankelijk liet aanzien met succes gewerkt om het schip te redden. Dat zou waarschijnlijk ook wel gelukt zijn, als men niet had verzuimd een dynamo uit te schakelen in een compartiment waarin benzinedamp doordrong. Deze nalatigheid had een kettingreactie van ontploffingen tot gevolg in het binnenste van het schip. Deze veroorzaakten zoveel schade en brachten zo'n

zetten. Weliswaar heette dat opgeven aanvankelijk slechts 'voorlopig' te zijn, maar in dit geval kwam van uitstel inderdaad afstel. De Japanse dreiging in de richting Australië verminderde daardoor aanzienlijk. Zeer belangrijk was ook dat de Japanners in deze slag veel vliegtuigen en — wat voor hen nog erger was — veel ervaren vliegers verloren. In de geschiedenis van de oorlogvoering ter zee zal de slag in de Koraalzee altijd een belangrijke mijlpaal blijven, omdat het de eerste ontmoeting was waarbij belangrijke scheepsformaties elkaar niet visueel waarnamen en de strijd in wezen werd uitgevochten tussen vliegtuiggroepen die van vliegkampschepen werden gelanceerd.

DE AANVAL OP DE
WESTELIJKE ALEOETEN

ZEESLAG IN DE LUCHT

L. L. VON MÜNCHING

De atol Midway: twee onherbergzame
brokjes land in een ring van koraalriffen
en de enige vliegbasis in de verre omtrek.

De Japanse operaties tegen Midway hadden een tweeledig doel. In de eerste plaats wilden de Japanners dat gebied veroveren om het te gebruiken als een vooruitgeschoven luchtbasis, zodat het mogelijk zou zijn om vijandelijke formaties vliegkampschepen, die van Pearl Harbor uit in westelijk richting opereerden, tijdig te verkennen. In het kader hiervan was de aanval op de Aleoeten bedoeld als afleidingsmanoeuvre. Het tweede, wijder reikende doel was de resten van de Amerikaanse Pacificvloot naar buiten te lokken en deze in een beslissende slag te verslaan. Zouden beide doelen worden bereikt, dan zou zelfs een invasie in Hawaï tot de mogelijkheden gaan behoren. Om de plannen uit

'Hosho' en twee vliegtuigmoederschepen. 2. de *Carrier Striking Force* onder vice-admiraal Nagumo, een der kundigste mannen van de Japanse marine. Zijn formatie bestond onder meer uit de eerste divisie vliegkampschepen ('Akagi' en 'Kaga'), welke onder zijn persoonlijk bevel stond, en de tweede divisie vliegkampschepen onder schout-bij-nacht Yamaguchi, ook een van de bekwaamste Japanse vlagofficieren, die het bevel voerde over de 'Hiryu' en de 'Soryu'. Tot de formatie behoorden verder een deel van de derde divisie slagschepen, kruisers, torpedobootjagers en vijf snelle tankschepen. 3. de bezettingsgroep voor Midway onder vice-admiraal Kondo. Deze formatie, die weer was onder-

Linksboven: het Japanse vliegkampschip 'Kaga' zonk na vier Amerikaanse voltreffers.

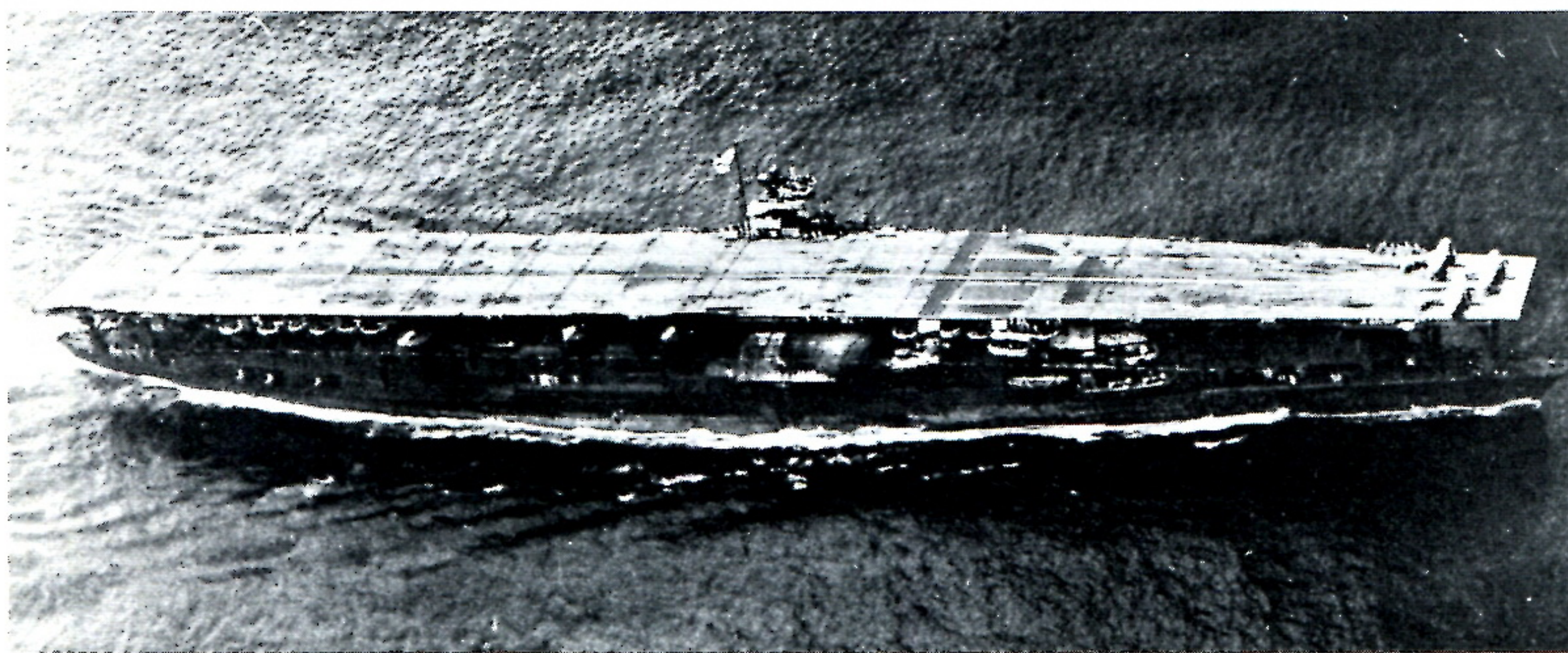
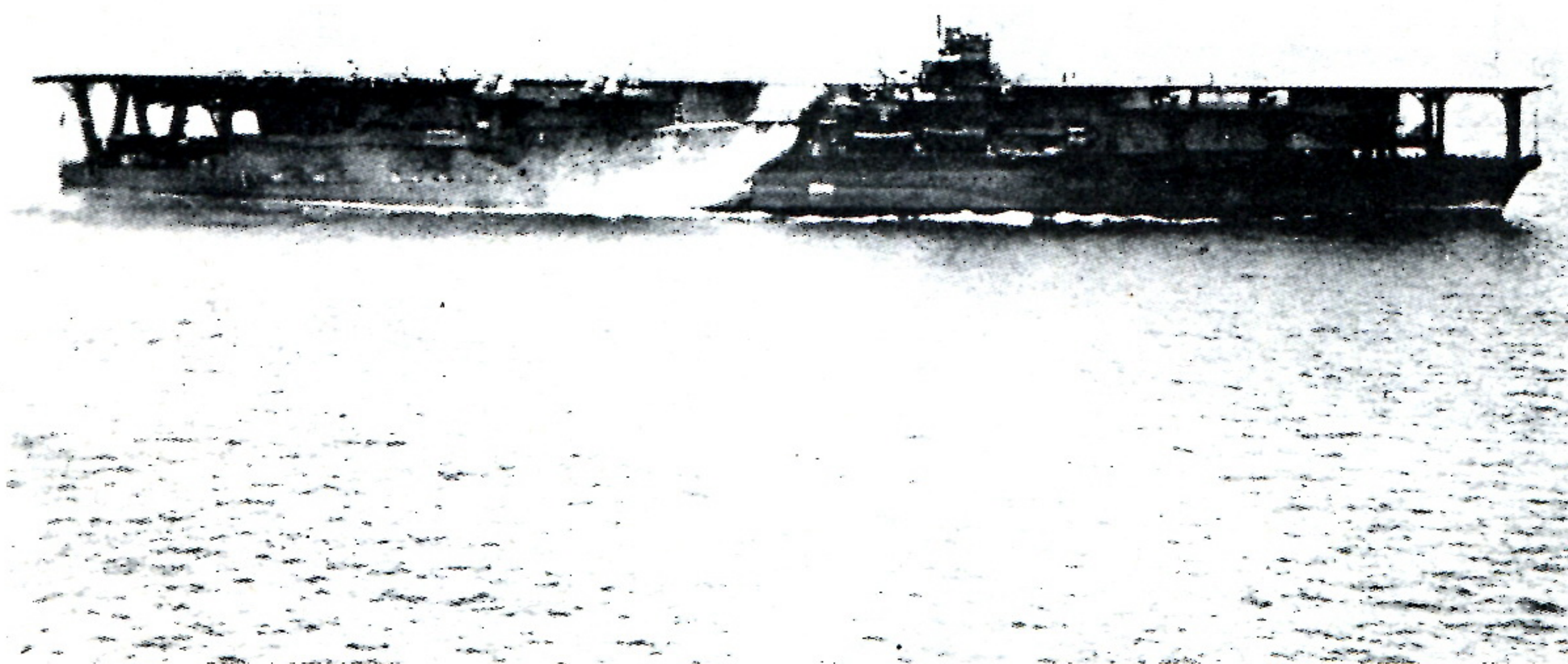
Linksonder: ook Nagumo's vlaggeschip, de 'Akagi', ging bij Midway verloren.

Onder: admiraal Isoroku Yamamoto, die het bevel voerde over de Japanse hoofdmacht.

Geheel onder: schout-bij-nacht Yamaguchi.

Rechtsboven: vice-admiraal Kondo had het bevel over de bezettingsgroep voor Midway.

Rechtsonder: vliegtuigen van de 'Hornet' vallen de Japanse escorteschepen aan.

te voeren, waren uit de Japanse vloot enkele grote gevechtsgroepen gevormd, die te zamen de machtigste vloot vormden, welke de Japanners ooit hadden samengesteld. In totaal waren er ruim tweehonderd schepen ingeschakeld, waaronder elf slagschepen, acht vliegkampschepen, tweeëntwintig kruisers, vijfenzeftig torpedobootjagers en eenentwintig onderzeeboten. Hierbij kwamen nog bijna zevenhonderd vliegtuigen, die zowel aan boord van de vliegkampschepen als op het land gestationeerd waren. Er waren zes formaties: 1. de hoofdmacht, onder persoonlijk bevel van admiraal Isoroku Yamamoto, onder andere bestaande uit de eerste divisie slagschepen, het vliegkampschip

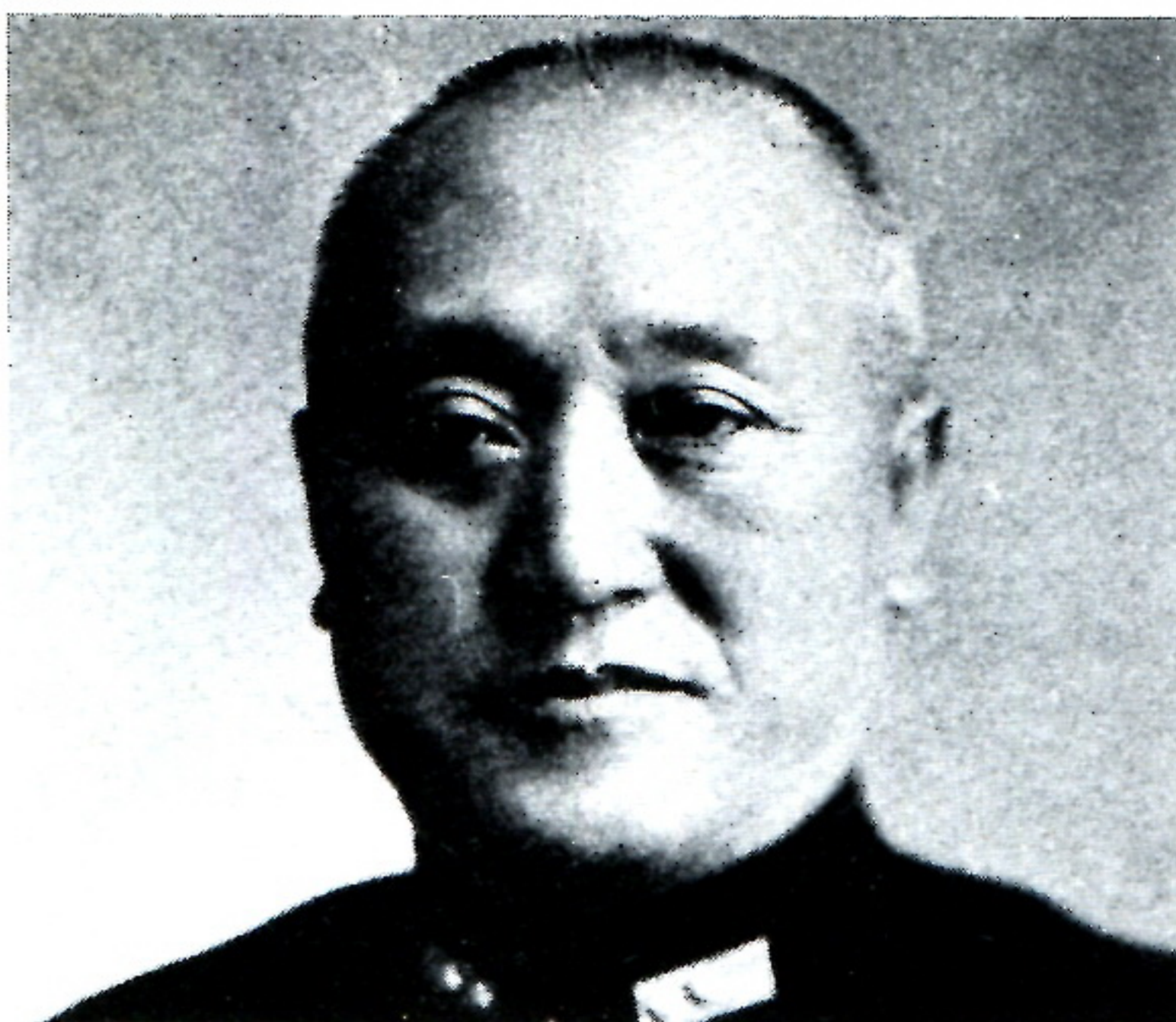
verdeeld in verschillende groepen onder bevel van kundige officieren, omvatte onder meer acht zware kruisers, enkele lichte kruisers, een licht vliegkampschip, vliegtuigmoederschepen, tweeëntwintig torpedobootjagers, zes tankers, zestien troepentransportschepen met in totaal vijfduizend man aan boord en een groep mijnenvegers. 4. de *Nothern Area Force* onder vice-admiraal Hosogaya, eveneens verdeeld in verschillende groepen en onder meer bestaande uit drie zware kruisers, drie lichte kruisers, een hulpkruiser, twee lichte vliegkampschepen, twaalf torpedobootjagers, zes onderzeeboten en verder troepentransportschepen, tankers, vrachtschepen en een mijnenlegger. 5. de vooruit-

geschoven expeditionaire macht onder vice-admiraal Komatsu, die aan boord van zijn vlaggeschip, de lichte kruiser 'Katori', het bevel voerde over twee squadrons en een divisie onderzeeboten (totaal zestien onderzeeboten). En ten slotte 6. de te land gestationeerde vliegtuigen onder bevel van vice-admiraal Tsukahara.

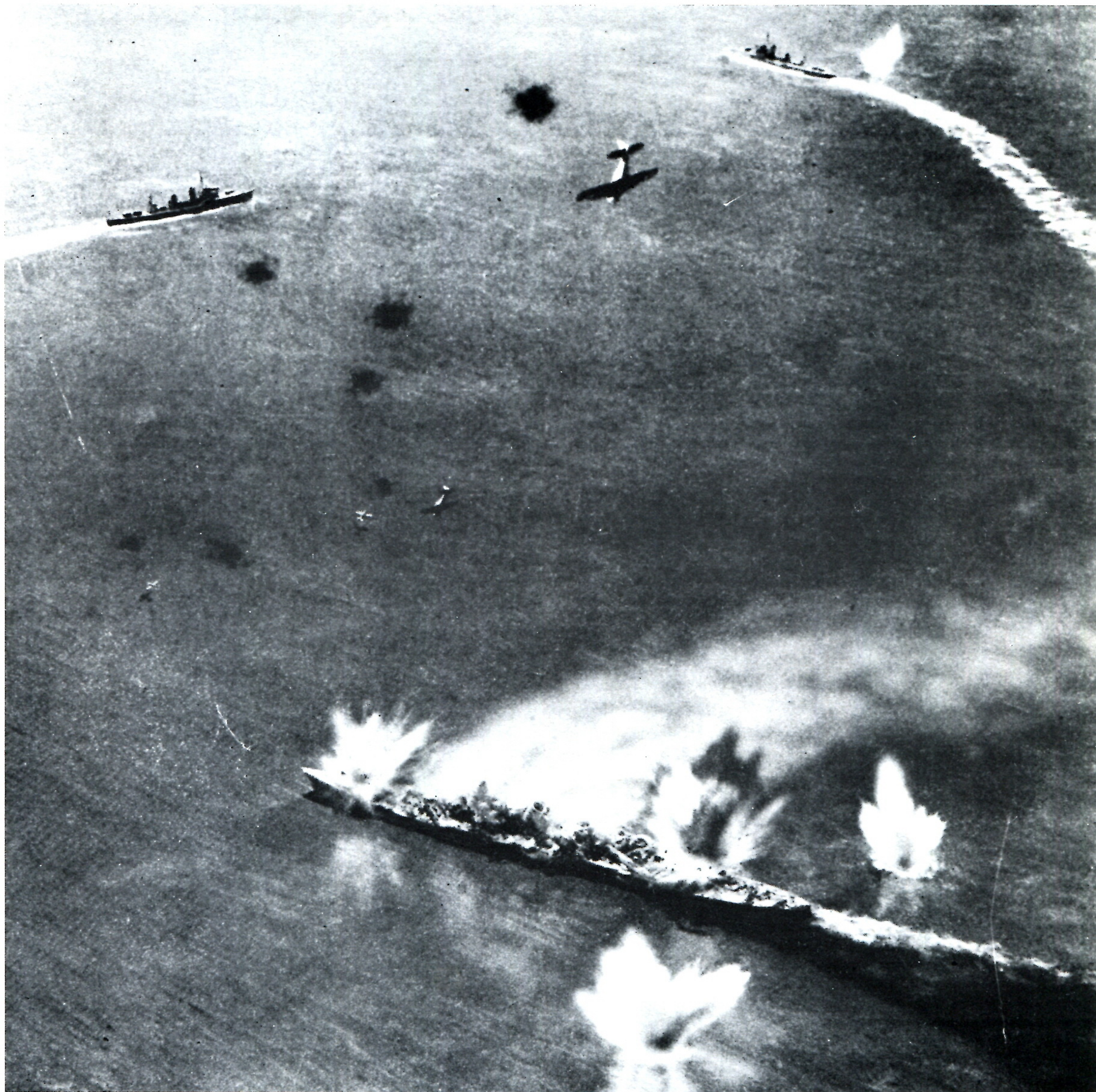
Waarom de zonder twijfel grote Yamamoto zich zo slecht aan de oude stelregel: 'gescheiden marcheren, vereend toeslaan' heeft gehouden, is niet meer na te gaan. De enig denkbare reden is dat hij op zeer weinig vijandelijke tegenstand rekende en dat hij bovendien het verrassingselement sterk heeft overschat. Dat element heeft zelfs nauwelijks

bestaan, want de voortreffelijk werkende Amerikaanse inlichtingendienst op Hawaii had zijn plannen volledig doorzien!

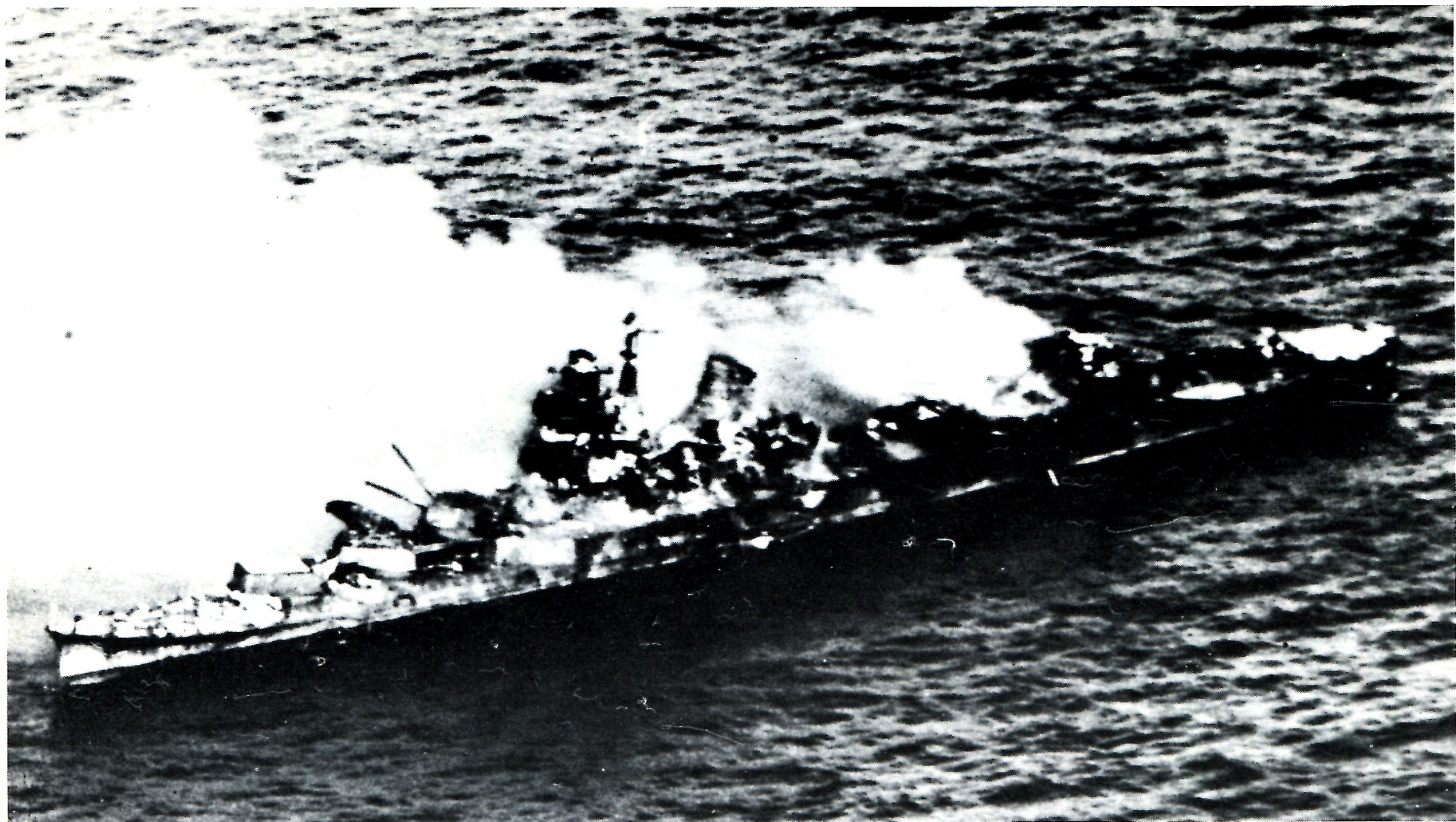
Al vóór de slag in de Koraalzee had admiraal Nimitz aanwijzingen ontvangen dat een grote Japanse actie ophanden was. Nimitz, commandant van de Amerikaanse *Pacific Fleet* en de *Pacific Ocean Areas*, kon maar weinig stellen tegenover de formidabele Japanse overmacht, die door Yamamoto geformeerd was. Hij beschikte over de *Task Forces 16* en *17*. De eerstgenoemde bestond uit de vliegkampschepen 'Enterprise' en 'Hornet', zes kruisers, negen torpedobootjagers en vier tankschepen, terwijl de *Task Force 17* de 'Yorktown', twee zware kruisers en zes

torpedobootjagers omvatte. Verder hadden de Amerikanen in dit zeegebied nog negentien onderzeeboten plus de vliegtuigen, die waren gestationeerd op Midway, dat de bijnaam 'het onzinkbare vliegkampschip' droeg. Hoewel men de laatste weken de defensie van van Midway zoveel mogelijk had versterkt, moest Nimitz niet alleen trachten om de Japanse aanval op Midway af te slaan en de vijandelijke opmars in het centrale deel van de Pacific tot staan te brengen, maar hij moest ook zorgen dat de Aleoeten werden beschermd. Te dien einde besloot hij op 17 mei een *North Pacific Force* te vormen. Deze bestond uit twee zware en drie lichte kruisers, alsmede tien torpedobootjagers en

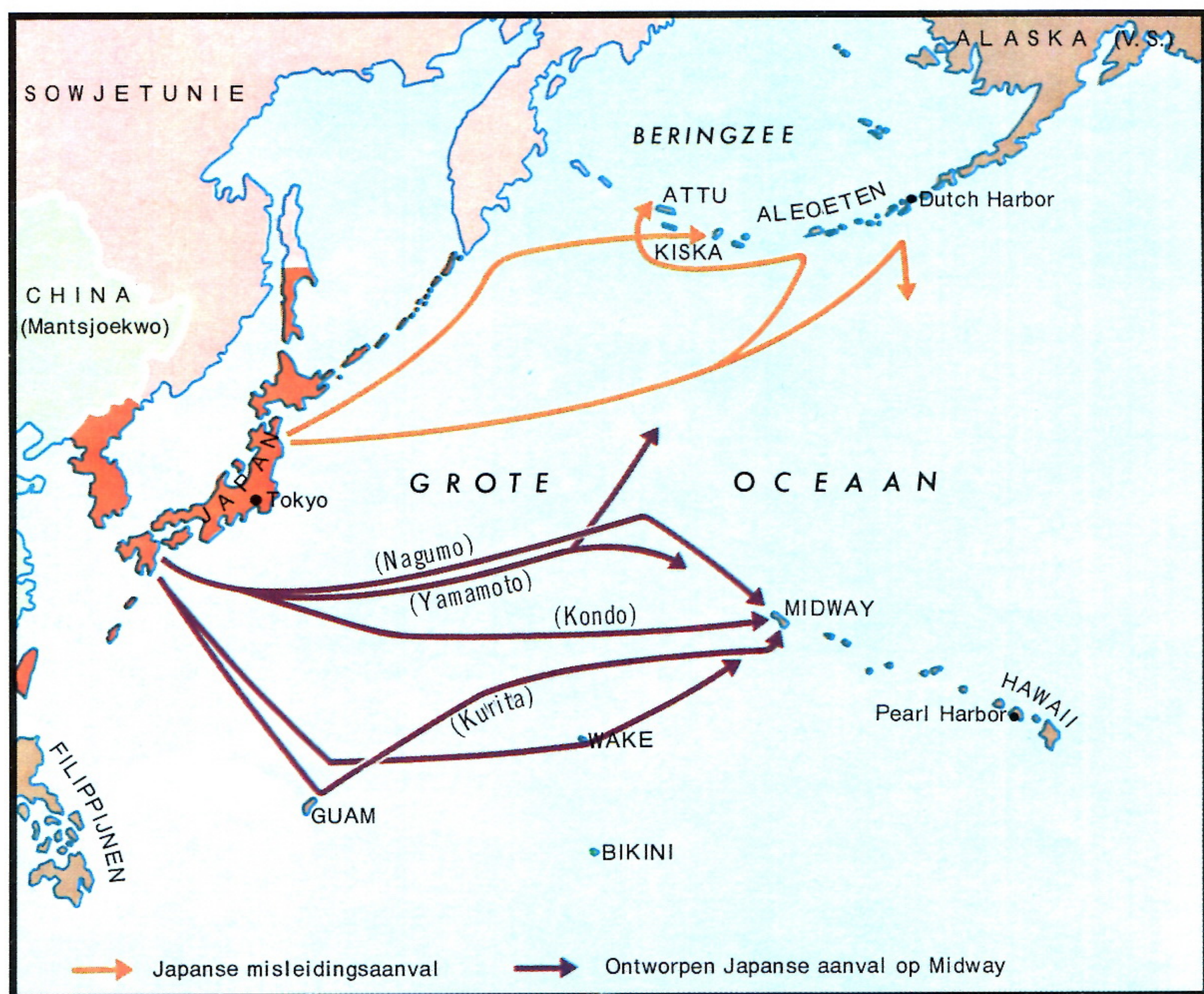
Paris Match

Keystone

werd geplaatst onder het bevel van schout-bij-nacht Theobald.

De *Second Carrier Striking Force* van Yamamoto's vloot vertrok op 26 mei onder bevel van schout-bij-nacht Kakuta als eerste uit Ominato naar de Aleoeten. Twee dagen later volgde de formatie van vice-admiraal Hoshigaya en de dag daarna verliet Nagumo's trotse vloot van vliegekampschepen Hirosjima. Weer een etmaal later vertrokken de transportschepen uit Saipan. Vrijwel tegelijkertijd voer admiraal Kurita's ondersteuningsgroep uit om al gauw een positie 75 à 100 mijl vóór de transportvloot in te nemen. Japanse onderzeeboten, die intussen met verkenningsopdrachten waren uitgezonden, namen de vijand niet waar. Yamamoto had dan ook geen flauw vermoeden dat zijn Amerikaanse tegenspeler de Japanse plannen aardig had doorzien. Op 28 en 30 mei waren respectievelijk de *Task Force 16* en *17* uitgevaren en, na de nodige brandstof te hebben ingenomen, verenigden zij zich in de middag van 2 juni op circa 325 mijl ten noordoosten van Midway. Het eerste contact met de vijand zou echter worden gemaakt door op Midway gestationeerde vliegtuigen; in de ochtend van 3 juni nam een Catalinavliegboot de vijand waar op bijna 700 mijl van Midway. Hij gaf aan Midway door dat elf schepen in oostelijke richting voeren, waarna de commandant van het eiland direct negen B-17-bommenwerpers uitzond. Tegen half vijf 's middags vonden deze vliegende fortent de Japanse transportvloot en gingen prompt op grote hoogte tot horizontale aanvallen over, zonder evenwel voltreffers te plaatsen. Vier Catalina-amfibietoestellen, die in de avond werden uitgezonden voor een nieuwe aanval, boekten

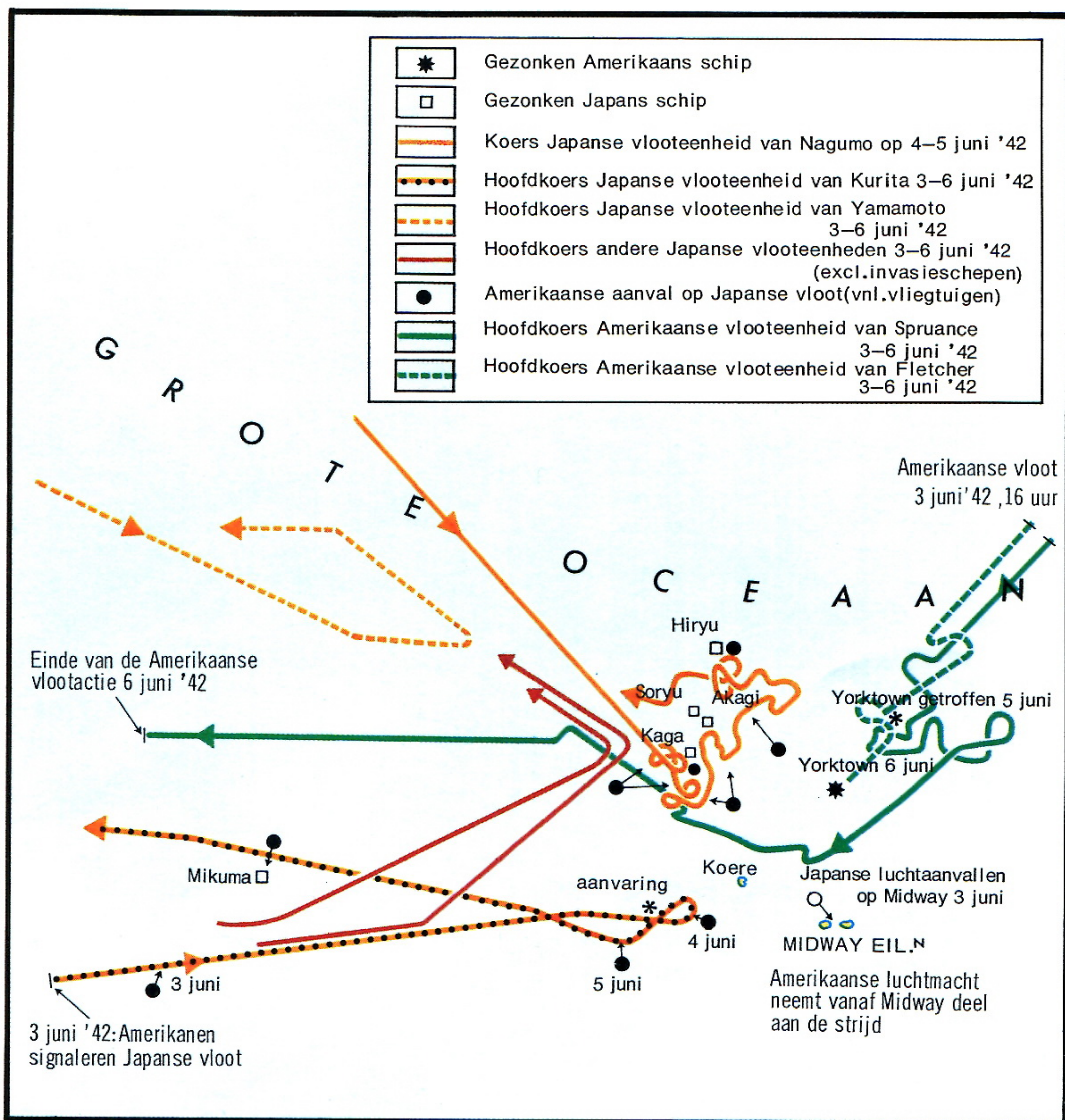
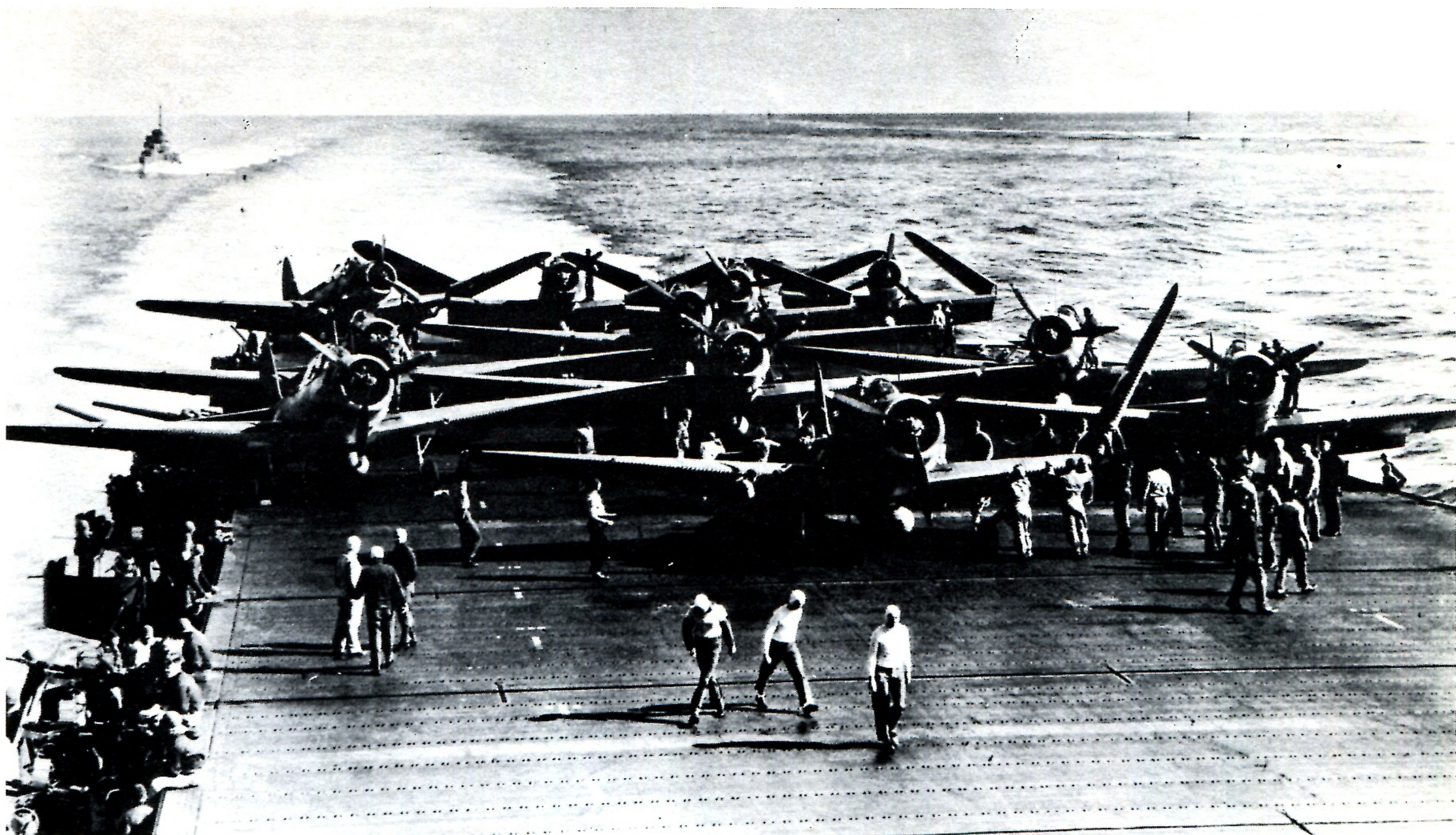

De route van de verschillende Japanse vlooteenheden in de richting van Midway en de Aleoeten. De laatste bewegingen waren bedoeld als afleidingsmanoeuvre.

Geheel boven: de zwaargehavende Japanse kruiser 'Mogami' slaagde erin te ontkomen en werd later weer aan de vloot toegevoegd.

Rechts: een overzicht van de gebeurtenissen in de buurt van Midway, met de routes van de belangrijkste vlooteenheden die aan de zeegevechten in dit gebied deelnamen.

Rechtsboven: een aantal duikbommenwerpers op het vliegdek van een van de Amerikaanse vliegdekschepen in de Stille Oceaan.

meer succes. De vliegtuigen, die provisorisch met torpedo's waren uitgerust, vonden de Japanse vloot in de zeer vroege ochtend, lanceerden drie torpedo's en troffen een tanker, die echter zijn plaats in de linie kon behouden. Deze zelfde dag, donderdag 4 juni, zou een historische dag, ja eigenlijk een keerpunt worden in de strijd in de Pacific. Om 04.30 uur startten tien vliegtuigen van de 'Yorktown' voor een patrouillevlucht. Op dat tijdstip voer Nagumo 215 mijl westelijker en hij zond juist zijn vliegtuigen uit voor de eerste luchtaanval op Midway. Ruim een uur later kwam men aan boord van de 'Enterprise' uit een onderschept telegram te weten dat Japanse vliegkampschepen zich ongeveer 200 mijl west-zuid-west van de *Task Force 16* bevonden. Om 06.07 uur gaf schout-bij-nacht Spruance van de *Task Force 16* zijn oorlogsbodems opdracht op zuidwest koers te gaan en de vijand aan te vallen. De in totaal honderd acht vliegtuigen, die anderhalf uur eerder van de 'Hiryu' waren gestart, werden op weg naar Midway door de Amerikaanse radar gepeild, waarna direct alle beschikbare toestellen opstegen. Op 30 mijl afstand van Midway kregen zij contact met de vijand, die er desondanks in slaagde om van 06.30 uur af twintig minuten lang felle aanvallen op het eiland te doen. Omdat een tweede aanval op Midway nodig bleek, liet Nagumo van de drieënnegentig toestellen, die hij in reserve had gehouden voor een aanval op mogelijk naderende schepen, de torpedo's vervangen door bommen, hetgeen meer dan een uur werk was. Dit zou hem duur te staan komen. Toen een kwartier later een Japans verkenningsvliegtuig seinde dat er tien vijandelijke oppervlakteschepen op 240 mijl van Midway voeren, overwoog

Nagumo vijftien minuten lang wat hij moest doen, waarmee hij kostbare tijd verloor. Toen gaf hij order dat de nog met torpedo's uitgeruste vliegtuigen die moesten behouden voor een aanval op de vijandelijke vloot, waarover hij inmiddels ook nog had vernomen dat er een vliegkampschip deel van uitmaakte. Maar de vliegtuigen die Midway hadden aangevallen, werden terugverwacht en de dekken moesten daarvoor vrijgehouden worden. Intussen vielen de Amerikanen opnieuw aan. De zestien duikbommenwerpers wisten echter geen enkele voltreffer op de 'Hiryu' te plaatsen, evenmin als trouwens de vijftien vliegende fortent, die een kwartier later aanvielen, of de elf 'Vindicators', die

Hoewel de 'Yorktown' zwaar slagzij maakte, zonk ze pas na een onderzeebootaanval.

Links: een Japanse bom explodeert langsij het Amerikaanse vliegkampschip 'Yorktown'.

weer vijf minuten later een aanval op de 'Haruna' deden.

Toen Schout-bij-nacht Spruance bericht over de aanval op Midway kreeg, besloot hij een poging te doen de Japanners te verrassen, als de van Midway teruggekeerde toestellen op het dek van nieuwe brandstof en munitie zouden worden voorzien. Om 07.02 uur liet hij het commando geven: 'Vliegers, in uw toestellen!' Kort daarop vlogen twintig van

zijn achtendertig 'Wildcat'-jagers, zevenenzestig 'Dauntless'-duikbommenwerpers en negenentwintig 'Devastator'-torpedovliegtuigen de vijand tegemoet. Achttien 'Wildcats' hield hij achter voor de bescherming van zijn *Task Force*. Om 09.25 uur, toen alle Japanse vliegtuigen al waren geland om van brandstof en bommen te worden voorzien, vielen de Amerikaanse torpedovliegtuigen de scheepsmacht van Nagumo aan. Het hevige Japanse afweervuur, de 'Zero'-jagers en het gebrek aan eigen jagers waren echter catastrofaal voor de Amerikanen. Van de dertig man van een aanvallend squadron overleefde slechts één man de strijd. Bijna een zelfde lot ondergingen de torpedovlieg-

ACTIE OP ZEE

Na een uur vliegen, waarin niets gebeurde, verbrak de stem van de commandant de radiostilte: 'Er zit een jager aan onze staart.'

Het bleek een katapultvliegtuig van een kruiser te zijn. Hij vloog op ongeveer duizend voet voorbij, ogenschijnlijk zonder enige aandacht aan hen te schenken. Maar de commandant en de anderen wisten dat de vlieger waarschijnlijk reeds een alarmsignaal naar de Japanse vloot had gestuurd en dat ze zonder twijfel zouden

worden opgewacht door een ontvangstcomité van jagers.

Ze hielden hun koers aan en de vlucht verliep zonder storingen, tot de motor van het toestel van Plywood Teats, in de laatste groep, olie ging verliezen. Toen het windscherm vuil werd, reikte Plywood met een doek naar buiten om het schoon te vegen. Hij pakte daarvoor de stuurknuppel met zijn linkerhand vast. Onbewust drukte hij met zijn duim op de vuurknop en stuurde acht tot tien salvo's gierend langs Abercrombie's toestel. Abbie begreep onmid-

dellijk wat er gebeurde, depte in spottende paniek zijn voorhoofd en grinnikte breed naar Plywood, die brullend van de lach in zijn cockpit zat.

Er was bijna een uur verlopen sinds ze het Japanse vliegtuig hadden gezien. Toen werden achter de horizon twee rookkolommen zichtbaar. De commandant dook snel naar beneden; de anderen volgden. Vlak over de golven scherend brulden ze vooruit, op de juiste hoogte voor een torpedo-aanval. Toen ze over de horizon kwamen, leek het alsof de hele Japanse

tuigen van de 'Enterprise', die vijf minuten later aanvielen. Tien van de veertien toestellen gingen ten onder zonder ook maar één voltreffer te plaatsen. Nauwelijks beter verging het een squadron torpedovliegtuigen van de 'Yorktown', dat vrijwel direct daarop onder dekking van zes jachtvliegtuigen de 'Soryu' naderde. Toch waren de aanvallen van de verouderde, betrekkelijk langzame Amerikaanse toestellen niet vergeefs geweest. De Japanse jagers, die voor de beveiliging van de vliegdekschepen zorgden, hadden de strijd aangeboden met de laag over het water scherende torpedovliegtuigen, toen een squadron duikbommenwerpers van de 'Enterprise' naderde, dat

hierdoor geen enkele tegenstand ontmoette. De zevenendertig 'Dauntless'-toestellen deden hun plicht; de 'Akagi' met veertig vliegtuigen op haar dek, kreeg om 10.26 uur drie voltreffers, wat twintig minuten later admiraal Nagumo noopte om zijn vlaggeschip te verlaten. De 'Kaga' incasseerde zelfs vier voltreffers en verdween enige uren later ook in de diepte. Vrijwel op hetzelfde moment dat de 'Akagi' werd getroffen, wisten duikbommenwerpers van de 'Yorktown' drie voltreffers op de 'Soryu' te plaatsen, waarna de commandant opdracht moest geven het schip te verlaten. De 'Soryu', een modern vliegkampschip, bleek echter bijzonder taai, want pas in de avond, verdween

de oorlogsbodem in de golven. Daarmee waren drie van de vier Japanse vliegkampschepen tot zinken gebracht, terwijl de Amerikaanse strijdmacht nog geheel intact was. De Amerikaanse verliezen aan vliegtuigen en bemanningen waren evenwel zwaar. Nadat Japanse vliegers hadden gemeld dat Fletcher over niet meer dan twee vliegkampschepen beschikte, kreeg schout-bij-nacht Yamaguchi aan boord van het onbeschadigd gebleven vliegkampschip 'Hiryu' opdracht om de vijandelijke formatie aan te vallen. Toen de Amerikaanse radar de nadering van Japanse toestellen peilde, werd aan boord van de 'Yorktown' alles in gereedheid gebracht voor de strijd. Hoewel de Japanse

vloot daar lag. Onder de schepen die ze de vorige dag in brand hadden geschoten, herken- den ze het vliegkampschip 'Soryu' en een kruiser. In het geheel telden ze drie vliegkamp- schepen, ongeveer zes kruisers en tien torpedo- bootjagers. De schepen koersten van Midway weg, zoals de commandant al vermoed had en de vliegkampschepen stonden vol toestellen, die kennelijk van nieuwe brandstof en munitie werden voorzien. De commandant verbrak onmiddellijk de radiostilte en rapporteerde positie en sterkte aan het eigen vliegkampschip.

Toen begon de actie waarop ze hadden ge- wacht. Op de Japanse schepen begon het luchtafweergeschut te blaffen en de kanons slingerden explosieve granaten omhoog. Een paar 'Zero's', die hoog boven de vloot hadden gecirkeld, doken naar beneden. Maar de com- mandant schonk aan hen geen aandacht. Hij schommelde met zijn vleugels ten teken hem te volgen en gaf vol gas.

Toen de 'Zero's' op hen neerdoken, openden de staartschutters van het squadron het vuur: een vreselijk spektakel van machinegeweer-

vuur, onderbroken door de luidere, minder snelle explosies van de kanonnen van de 'Zero's'. (...)

Even later werd de commandant getroffen. Zijn linker benzinetank werd geraakt en zijn toestel barstte letterlijk in vlammen uit. Tex Gay kon zien hoe hij opstond om te proberen er nog uit te komen, maar dat had geen zin meer. De golven eisten hem en marconist Dobbs voor- goed op.

(Uit: 'The United States Navy in World War II. S. E. Smith. 1966)

Links: de invasie van Midway mislukte, maar wel bombardeerden de Janners het eiland.

Rechts: schout-bij-nacht Spruance wordt door admiraal Nimitz onderscheiden.

vliegtuigen werden opgevangen door 'Wild- cats' en deze, zowel als het luchtafweergeschut, verscheidene vijandelijke toestellen wisten neer te halen, slaagden toch acht toestellen erin om door het spervuur heen te komen en drie treffers op de 'Yorktown' te plaatsen. Hoewel het schip ernstig beschadigd werd, wist het na korte tijd toch weer op een be- hoorlijke snelheid te komen en kon zelfs het bijtanken van vliegtuigen worden hervat. Maar omstreeks 14.30 naderde een tweede Japanse aanvalsgolf, waarvan vier toestellen door de muur van vuur heen wisten te komen en hun torpedo's lanceerden. Twee ervan troffen doel: de brandstoftanks aan bakboordzijde werden vernield, het roer klemde en de stroom viel uit. Kort voor 15.00 uur was de slagzij zo ernstig geworden dat de bemanning door vier torpedobootjagers aan boord moest worden genomen. Intussen had- den Amerikaanse verkenningsvliegtuigen de Japanse strijdmacht met het laatste vlieg- kampschip ontdekt. Tegen 17.00 uur vielen vierentwintig duikbommenwerpers de 'Hiryu' aan, die door vier bommen werd getroffen. Hierbij werd schout-bij-nacht Yamaguchi, een der bekwaamste Japanse vlagofficieren en mogelijke opvolger van admiraal Yama- moto, gedood. In de vroege morgenuren van de vijfde juni moest de bemanning het zin- kende schip verlaten. Dit was de afsluiting van een beslissende dag, 4 juni, want op die dag hadden de Amerikanen de kern van de *Combined Fleet* uitgeschakeld. Desondanks bleef Yamamoto optimistisch. Hij beval de transportvloot zich terug te trekken, terwijl hij Kurita order gaf eerst met vier zware kruisers Midway te beschieten en daarna zich met deze bodems bij de hoofdmacht te voegen. Dit gold ook voor Takasu, terwijl Kakuta zich zo snel mogelijk met Nagumo moest verenigen en twee squadrons onderzee- boten ten oosten van Midway een linie moes- ten formeren om terugtrekkende Amerikaan- se schepen te onderscheppen. Yamamoto's bedoeling was om de Amerikaanse vloot bij nachtelijke actie aan te vallen. Toen de op- dracht onuitvoerbaar bleek, gaf hij Kurita, die met zijn vier kruisers op weg was naar Midway, bevel om op tegenkoers te gaan. Dit gebeurde. Kort daarop, om 03.42 uur,

Paris Match

ontdekte het vlaggeschip 'Kumano' plotse- ling de Amerikaanse onderzeeboot 'Tambor'. Door de zeer snelle wending beschadigde het staartschip, de kruiser 'Mogami', het achter- schip van zijn voorganger, de 'Mikuma', aan bakboordzijde, terwijl het zelf aan het voor- schip schade opliep. Kurita liet twee tor- pedobootjagers bij deze beide kruisers achter en vervolgde zijn weg met de twee ongehaven- de kruisers. Zestien Amerikaanse duikbom- menwerpers, die op zoek waren naar be- schadigde vijandelijke schepen, vonden om kwart voor acht 's ochtends een oliespoor, volgden dit en vielen — zij het zonder succes — de 'Mogami' en de 'Mikuma' aan. De kapitein der mariniers Richard E. Fleming

werd hierbij met zijn toestel neergeschoten, maar als een volleerde 'kamikaze' stortte hij zich met zijn bommenwerper op de achterste toren van de 'Mikuma'. Hoewel de aanval geen succes had opgeleverd, gaven de Ameri- kanen het niet op. Nog voor op 6 juni de zon boven de horizon was, waren de Japanse kruisers opnieuw verkend. Weer werden vliegtuigen ingezet en ditmaal had men wel succes. Om 14.45 uur werd de 'Mikuma' afgemaakt. De zwaar gehavende 'Mogami' overleefde evenwel de strijd, wist Truk te bereiken, maar kon pas na een jaar weer aan de vloot worden toegevoegd. De Amerikanen op hun beurt hadden gehoopt ook de trotse 'Yorktown' van de ondergang te redden.

Toen namelijk in de middag van 4 juni de 2270 opvarenden de ernstig getroffen oorlogsbodem hadden verlaten, bleek het schip niet te zinken. Men poogde nu de 'Yorktown' met man en macht te bergen. Twee mijnenvegers maakten vast aan het schip en namen het op sleeptouw, nadat eerst een bergingsploeg aan boord was gegaan. Die werd de volgende dag nog versterkt, waarna de branden konden worden geblust, de slagzij teruggebracht en de vernielde vliegtuigen overboord gezet. Alle moeite zou echter vergeefs blijken. Een Japans verkenningsvliegtuig nam namelijk de brandende 'Yorktown' waar, waarna Yamamoto de zich in de nabijheid van de 'Yorktown' bevindende onderzeeboot 'I-168' opdracht gaf het schip tot zinken te brengen. Op 6 juni om 13.30 lanceerde de Japanner vier torpedo's. Eén daarvan trof de langs zij liggende jager 'Hammann' midscheeps. Deze brak daarop in tweeën en verdween vier minuten later met eenentachtig van de tweehonderd eenenveertig opvarenden in de diepte. Twee andere torpedo's troffen de 'Yorktown', die na een lange doodstrijd in de vroege ochtend van 7 juni in de golven verdween.

De strijd in de Noord-Pacific verliep voor de Japanners wat gunstiger, maar de successen daar werden door de tegenslagen bij Midway geheel tenietgedaan. Op 25, 26 en 28 mei waren respectievelijk de Japanse 'Second Carrier Striking Force', de bezettingsgroep voor Kiska en de grotere groep voor Adak en Attu vertrokken. In de vroegere ochtend van 3 juni zetten toestellen van het vliegkampschip 'Ryujo' op 165 mijl ten zuiden van Dutch Harbor hun aanval op de Amerikaanse strijdmacht in. Ondanks verwoed Amerikaans afweervuur liepen de Amerikanen aanzienlijke schade op, terwijl vijftig man

om het leven kwamen. Een nieuwe Japanse aanval op de Amerikaanse torpedobootjagers van commander Craig in de Makushinbaai mislukte, omdat de lucht dichttrok voor zij ter plaatse waren. Een Amerikaans verkenningsvliegtuig had omgekeerd ook de Japanse formatie waargenomen, maar doordat het toestel een verkeerde positie doorgaf, konden de prompt opgestegen vliegtuigen de vijand niet vinden. Kakuta op zijn beurt besloot, nadat zijn jagers 's nachts nieuwe brandstofvoorraad hadden ingenomen, opnieuw Dutch Harbor aan te vallen, omdat bij Adak alles in dichte mist was gehuld. 's Middags om vier uur stegen tweeëndertig toestellen van de 'Ryujo' en de 'Junyo' op. Ook zij wisten weer zware schade aan te richten. Hoewel intussen de Amerikanen de vijandelijke vliegkampschepen op het spoor waren gekomen, wisten de uitgezonden legerbommenwerpers slechts enkele neventreffers te plaatsen. Yamamoto gaf nu Kakuta opdracht om zuidwaarts te gaan en zich met Nagumo te verenigen. De bezetting van de westelijke Aleoeten en Midway was 'tijdelijk uitgesteld', zoals het heette. Verder gaf Yamamoto de 'Aleutian Screening Force' bevel zich weer bij de hoofdmacht te voegen. Enkele uren later herriep de Japanse admiraal echter zijn orders en gaf bevel de bezetting van de Aleoeten toch volgens plan door te voeren. Al was dan de aanval op Midway mislukt, in het hoge noorden kon men wellicht wél enig succes boeken. De bezettingsgroep voor Adak en Attu kreeg nu in de ochtend van 5 juni bevel om Attu te bezetten. Twee dagen later landden twaalfhonderd man troepen in een dichte mist in de Holtzbaai; de troepen marcheerden door de sneeuw naar de plaats Chichagof, die werd bezet. Ook de troepen, die Kiska moesten bezetten,

voerden hun opdracht uit, waarbij zij geen tegenstand ontmoetten. Het eiland Kiska had moeten dienen als noordelijke pijler voor de nieuwe verdedigingsketen van Yamamoto. Nu de Japanners evenwel Midway niet hadden kunnen bezetten, was Kiska eigenlijk waardeloos. Toch besloten zij om het eiland uit te bouwen tot een luchtbasis, al was dat alleen maar om het moreel wat op te vijzelen. De balans van de strijd om Midway viel sterk in het voordeel van de Amerikanen uit. Zij verloren de 'Yorktown' en de torpedobootjager 'Hammann', honderd negen op vliegkampschepen gestationeerde toestellen en nog achtendertig vliegtuigen van de luchtmacht en het korps mariniers. In totaal kwamen ongeveer vijfhonderdvijftig Amerikanen om. Aan Japanse zijde gingen niet minder dan vier vliegkampschepen en een zware kruiser verloren, terwijl een zware kruiser, twee torpedobootjagers en een slagschip zwaar en een tanker licht beschadigd werden. Daarenboven verloren zij tweehonderddrieenvijftig vliegtuigen en in totaal circa vijftiendertighonderd man, onder wie vele van hun beste piloten. De Japanse oorlogsleiding bracht het niet op te erkennen dat de vloot een zware nederlaag had geleden. Daarom werden de feiten precies omgedraaid. De aanval op Midway, waarom alles was begonnen, werd nu voorgesteld als een afleidingsmanoeuvre, die had gediend voor de verovering van Attu en Kiska, terwijl oorspronkelijk juist de aanval op de Aleoeten als afleidingsmanoeuvre bedoeld was geweest. Maar hoe men zich in Tokyo ook wendde of keerde, dit alles deed niets af aan het feit dat de Japanse vloot zich nimmer meer van de geleden verliezen heeft kunnen herstellen en dat aan de offensieve Japanse oorlogvoering definitief een halt was toegeroepen.

VIJF FATALE MINUTEN

Aan boord van onze vier vliegkampschepen werden de voorbereidingen voor een tegenaanval ook gedurende de vijandelijke torpedo-aanvallen voortgezet. De vliegtuigen werden een voor een uit de hangar gehesen en naar het vliegdek gebracht. Er was geen tijd te verliezen. Om 10.20 uur gaf admiraal Nagumo bevel op te stijgen, zodra men klaar was. Op het vliegdek van de 'Akagi' stonden alle toestellen in startpositie, de motoren warm gedraaid. Het grote schip draaide langzaam tegen de wind in. Binnen vijf minuten zouden al zijn vliegtuigen in de lucht zijn.

Vijf minuten! Wie had kunnen dromen dat de balans van de strijd in zo korte tijd volkomen zou veranderen. (...)

Om 10.24 uur kwam van de brug de opdracht op te stijgen. De officier op het dek zwaaide met een witte vlag en de eerste 'Zero' maakte vaart en suisde van het dek. Op dat moment schreeuwde de uitkijk: 'Hell-divers!' Ik keek omhoog en zag drie zwarte, vijandelijke toestellen in de richting van ons schip neerduiken. De plumpe silhouetten van de Amerikaanse 'Dauntless'-duikbommenwerpers werden snel groter en plotseling maakten zich een paar

zwarte, griezelige voorwerpen van hun vleugels los. Bommen! Daar kwamen ze naar beneden, recht op me af. Instinctief wierp ik me op het dek en kroop achter een commandopost. Er kwam een verblindende flits en toen een tweede explosie, veel harder dan de eerste. Ik werd heen en weer geschud door een geheimzinnige stroom warme lucht. Er volgde een andere schok, minder hevig, blijkbaar een near-miss. Dan een angstaanjagende stilte, toen het geknal van de machinegeweren plotseling verstomde. Ik stond op en keek naar de lucht. De vijandelijke vliegtuigen waren reeds uit het gezichtsveld verdwenen. (...) Ik keek om me heen en was ontsteld over de vernielingen, die in een paar seconden waren aangericht. Er zat een enorm gat in het vliegdek, net achter de lift midscheeps. De lift zelf, verwrongen als gesmolten glas, hing in de hangar. Dekplaten staken in groteske vormen omhoog. Vliegtuigen stonden met de staart in de lucht en braakten loodkleurige vlammen en gitzwarte rook uit. (...) Ik zag dat ook de 'Kaga' en de 'Soryu' waren geraakt en dikke rookwolken verspreidden. Toen het vuur zich verspreidde tussen de vliegtuigen, die vleugel aan vleugel op het achterste vliegdek stonden, begonnen hun torpedo's te exploderen. De hele omgeving

van de hangar was een kolkende hel en de vlammen bewogen zich snel in de richting van de brug. Door het snel om zich heen grijpende vuur, ons verlies aan strijdbaarheid en in het bijzonder door het verbreken van externe communicatiemogelijkheden, drong Nagumo's stafchef, vice-admiraal Kusaka, erop aan de vlag onmiddellijk over te brengen naar de lichte kruiser 'Nagara'. Admiraal Nagumo gaf slechts een halfgemeend knikje, maar Kusaka ging geduldig door met zijn smeekbeden: 'Mijnheer, de meeste van uw schepen zijn nog steeds intact. U moet het commando voeren.' De toestand vroeg om onmiddellijke actie, maar admiraal Nagumo wilde zijn geliefde vlaggeschip eigenlijk niet verlaten. Het ergste voor hem was het achterlaten van de officiers en bemanning van de 'Akagi', met wie hij vreugde en droefheid van de oorlog had gedeeld. Met tranen in de ogen sprak kapitein Aoki: 'Admiraal, ik zal voor dit schip zorgen. Alstublieft, wij smeken u, breng de vlag over naar de 'Nagara' en houd het commando over de vloot.'

(Uit: 'Midway, the battle that doomed Japan.' Mitsuo Fuchida en Mawatake Okumiya. U. S. Naval Inst., Annapolis, Maryland)